

19684

Universul

nul XLIV Nr. 4.

22 Ianuarie 1928

5 Lei

Interar



INDRUMATORUL

sufletul românesc

DIN COLO DE ISTORIE

CAMIL PETRESCU

Nu ne place istoria. Ni se pare o pre-zumpție riscată să crezi că știi ce s'a întâmplat acum un veac, acum zece veacuri, acum treizeci de veacuri când noi nu putem cunoaște adevărul în ceea ce se întâmplă sub ochii noștri. Anecdota povestită de Anatole France ne obsedează :

Ci-că un mare istoric, erudit și auster, se închisese într-un turn ca, izolat de lume, să poată scrie istoria Angliei în 12 volume.

Din când în când primea vizita unui savant tot atât de uscat ca și el, cu care discuta temeinic, dacă Franțuzii și Englezii au învins în cutare bătălie.

Intr-o zi înainte de sosirea prietenului, savantul nostru e tulburat de o ceartă iscată jos la piciorul turnului. Un vecin păruia un trecător care probabil îl insultase. Savantul nostru privi îndelung câteva clipe și își reluă lucrul. Dar tocmai atunci sosi și prietenul erudit :

— Am întârziat puțin jos, că a fost bătaie. Un trecător păruia pe vecinul d-tale.

— Vrei să zici că vecinul meu păruia pe trecător ?

— Nu. Pot să te asigur. Trecătorul păruia pe vecinul d-tale.

— Te rog să mă crezi. Am văzut cu ochii mei, de aci de sus.

— Și eu am fost jos.

Sau certat multă vreme până, când pe fața unuia înflori un surâs sceptic : Și noi care, martori amândoi, nu putem să ne dăm seama ce s'a petrecut adineaori jos la poartă, o să știm ce s'a petrecut acum o mie de ani ? Și au surâs amândoi.

Pe urmă eruditul a dat nepotei lui cele 12 tonuri ca să facă ierbare din ele.

Iată de ce un om de geniu nu poate rămâne simplul istoric. Orice om de știință pozitivă chiar, dacă are intradepă-vâr flacăra geniului în el, trece dincolo de înregistrarea faptelor. În lumea ideilor generale. Poincaré de la matematică a ajuns la teoria ipotezelor științifice, Osvald de la chimie la filozofie, Wundt și alții alții la fel. Xenopol însuși la noi începuse să evamineze istoria ca disciplină intelectuală. E și natural. Căci după ce știi totul, vine îndoiala.

Domnul N. Iorga a evadat la rândul său, de asemeni, din istorie.

Și a mers într-acolo unde îl ducea formidabilul său temperament : spre viața politică.

Ar fi putut cerceta bazele științifice ale istoriei. Preferă s'o aplice prezențului.

E un mod de a-i încerca realitatea.

A pregătit din vreme sufletul românesc de pretutindeni pentru momentul greu și suprem al întregirii naționale. Cuvântul lui vibra într-o vreme profetic singular și fără ecou aparent.

În lașii războiului, noi cei din tranșee, l-am simțit, pe el singur, sufletește, dincolo de satele pustii de boală, de găurile ruinate, de câmpurile nelucrate, alături de noi. „Neamul românesc” era personal și întreg ca o conștiință.

A prezidat întâiul parlament al României Mari, cu o superioritate care fă-

cea din el și restul Camerii cele două talgere ale unei balanțe.

E adevărat că și cuvântul lui pare uneori o forță elementară. Credem cu toată sinceritatea că niciodată d. N. Iorga, ca și imensa majoritate a intelectualelor noastre, nu are o simpatie înțelegătoare pentru arta adevărată, trudnică și în stăruitoare căutare de sine.

Dar nu credem să i se poată găsi pereche ca orator. Pe lângă lava dezordonată a frazei lui, oratoria splicșită a celorlalți pare ridiculă, ca un



ZIARISTUL

E profesor, e istoric, e făuritor de curente și în istorie și în literatură și în politică, e îndrumător, e om de știință, e orator.

Activitatea d-lui Iorga, amplă, intensă, diversă uimește. Parcă birue timpul, după ce a înălțurat ca pe o nălucă, oLOSEALA.

Dar în continua d-sale activitate, spontană, brusca și bruscanța sesizare de a tălmăci, de a lămurii, de a spune, de a scrie, de a evoca, de a dojeni, de a îndruma, ne face să spunem, că mai presus de orice d. Iorga este ziarist.

Cel mai mare și cel mai bun ziarist.

Nu-i fapt, care să-i treacă neobservat. Nu-i manifestare, pe care să n'o aprecieze. Nu-i cumpănă de împrejurări, pe care să n'o tălmăcească. Nu-i prilej, când trebuie să se spună cuvântul tare, ca să se arate primejdia și d. Iorga să nu dojenească, să nu sgâlțâc, să nu trezească muștrare.

Are în forma cea mai neobișnuită, darul evocării. Al evocării sincere, al evocării care cucerește prin enuziasm, care turtește meschinăria.

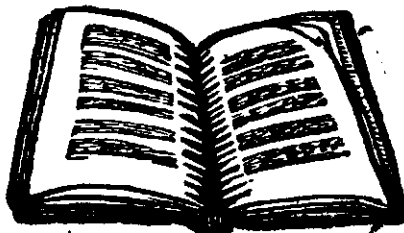
De aceea, credem că d. Iorga e cel mai mare ziarist : analizează repede, dintr'un imperativ neșovăelnic și spune imediat dărz, sau duios, violent, sau blând, dar spune, arătând drumul, indicând soluția, desvăluind primejdia, țintuind vinovatul.

În articolele d-sale, d. Iorga folosește când ironia, când anecdota, când aluzia, când cuvântul tare, muștrător și virulent, ca un vârf de sapdă. Și urmează indemnul.

Poți să nu-i împărtășești părerile, dar din năvala frazei lui nu scapi. După ce-ai citit-o, te cerți cu tine. Învățătura lui a rămas scormonitoare.

Scrișul ziaristului frământă. E ieșit dintr'o bună credință, care tinde să îndrepte și să învețe.

B. CECROPIDE



scris prețios și caligrafic pe lângă sul dezordonat al unui poet.

Nu e un spectacol mai interesant decât N. Iorga vorbind într'o chestiune usnăntă. Pe când ceilalți în afară puțin d. Nicolae Titulescu, alt cunoscător, oricare dintre oratorii de azi și simpli diletanți „inzeștrați” ai oratoriei, N. Iorga de uimitoare spontaneitate, singur senzația vieții în devenire adevărată că mediocritatea nu-i iartă micorasele cusururi. Ar vrea ca ele să le ierte mai curând pe ale ei.

N. IORGA-OMU

IN CALATON

Piintre multe calomnii ce se adăugă Niculae Iorga e și numărătoarea călătorii pe care le-ar încasa din decizii lăurii spre a călători la Paris. Nu vrea să creadă că suma pe care profesorul pentru a vizita școala nească pe care o conduce la Paris se ridică niciodată deasupra sumei getare de 7000 franci francezi.

Ceea ce face Niculae Iorga cu bani e o adevărată minune. Plăteșcă lătorii sa și a soției sale cu trenu-plou, stă două luni la Paris, se călătorește la Bruxelles, se oprește în Italia, 12 întors în Cehoslovacia, și împarte ccași înfrigurare bogăția sa de rinte, articole, vizite și convorbiri, ce trimișii oficiali ai României nărușesc niciodată, reușește Niculae po într'o călătorie de două luni ; să m sufletul românesc.

IUBITORUL DE CĂLĂTORII

Dacă una din însușirile intelectuale este dragostea și respectul cărții, atunci Niculae Iorga este un intelectual de cea mai rară calitate. Domnia sa pasiunea hârtiei tipărite. Orice i orice broșurică și cea mai obscurovistă nu scapă ochilor săi cercetători.

Citește uimitor de repede. Citește masă, în tren, în trăsură, la Cătr pretutindeni unde foaia tipărită se înfațoșează. Nimic din ce mișcă actuală culturală nu scapă ochilor săi lucid-cunoștințe. În țară la noi apar de sute de ziare... Să nu-și închipuie că d. Iorga nu le citește... De acest titorul „Neamul Românesc” rămână mit când îl vede pe d. Iorga polen cu un ungher de la Arad, cu un ad la Brașov sau cu cine știe ce revistă nar basarabean. Dar pasiunea sa de carte nu se reduce numai la lectură ea se manifestă și în gustul pentru tea frumos legată, sau pentru edițională a autorilor vechi. De aceea biblioteca lui Niculae Iorga e o adevărată savant, dar și opera unui pasionat bibliofil.

N. IORGA ȘI STRAINATATEA

neadevarate

In Sorbona

Cuvântarea d-lui Brunat, decanul Facultății de litere din Paris la deschiderea cursului ținut de d. N. Iorga, la Sarbonu în 1922.

Doamnelor și Domnilor,

Sunt foarte fericit, că deși suntem în lin examen „ați venit în număr atât de mare, ca să mă ajutați să primesc aici pe ministrul nostru coleg, d. Iorga. Mă felicit că o schimbare survenită în serviciul meu obișnuit mi-a îngăduit să fiu stăzi aici și să-l anunț în câteva cuvinte, sau, mai bine, să-l urez bun sosit, căci d. Iorga nu e dintre oamenii cari rebușe prezentați în Franța.

D. Iorga aparține unei țări care are în Franța legături foarte vechi și, pot spune, că d-sa mai mult ca oricare altul a făcut, în genul său, să ne interesăm de lucrurile nu numai ale României actuale, dar și ale României trecute. El aparține acelei categorii de oameni, cari sunt în același timp oameni de gândire, oameni de acțiune, oameni la care nici una din aceste feluri de manifestare nu desparte de cealaltă și care își pun stința în slujba ideilor lor.

În ce privește relațiile sale cu Franța, o zic foarte simplu și foarte sincer — poate părea unora că d. Iorga a luat în anumite momente față de rolul limbii noastre în România o poziție, asupra creia la prima vedere, ar fi ceva de zis. Ceea ce am de spus eu, e că el a luat această poziție în perfecta cunoștință de faptă și cu o desăvârșită justiție de spirit. El a încercat în felul său să apere limba românească, pe care o iubește, împotriva unei invazii străine excesive și potriviva unei deposedări pe care nici un voit-o și nici n'am dorit-o vreodată. În lumea întreagă limba franceză nu împune națiilor străine și nici nu are înțeles să se impue și toți cei cari au știut-o, cari i-au urmărit istoria, au înțeles confuzia care se produsese în un mare număr de țări, unde se credea că a iubi limba franceză, înseamnă să substituie limbii naționale.

Fi bine! acest abuz este foarte periculos pentru țara unde el se produce și e și mai periculos pentru francezi, căci atrage reacțiuni împotriva romanilor care în anumite momente pășesc ceea ce prietenii Franței și înțeleg înșăși ar voi.

În consecință cred, că e extrem de important, de cuminț și de demn din partea unui mare spirit să pue chestiunea adevăratul ei teren și să privească în țara străină, franceza ca o limbă de înaltă cultură, necesară penetrației popoarelor o limbă care are de împlinit un rol de civilizație generală, dar care nu trebuie să aibă o pretenție — cum se spunea în anul XVIII — asupra monarhiei unive-

și nici nu a uitat teza sa Philippe de Mézière et la croissade au XIV-ème siècle :

Această teză caracterizează, într'un cuvânt, maniera sa de a lucra în istorie, fiindcă ea ne arată în acest istoric al României pe un istoric al întregii Europe orientale sau mai degrabă al întregii Europe și care se leagă, în varietatea înfinită a producțiilor sale, de aceste relații, deseori așa de greu de priceput, atât de complexe, care au existat de veacuri între Europa occidentală și Europa atât de prost cunoscută, a Principatelor danubiene.

Îl voi felicita pe d. Iorga — dacă îmi îngăduiți — încă pentru alt lucru ; pentru că nu e numai un istoric dar și un perfect organizator de muncă istorică în țara sa, unde a creat pentru studiile istorice acel Institut pentru studiul Europei orientale, ale cărui producții sunt atât de prețioase.

Mai adaug că lui i se datorește crearea Școlii Românești din Paris, a cărei dezvoltare o așteaptă poate cu ceva prea multă nerăbdare, dar o nerăbdare care se explică, nu-i așa, și dorește împreună cu el dezvoltarea vastă și apropiată a acestei școli. Într'un cuvânt, dacă studenții Sorbonei ar avea timp, fie că se interesează de istoria Europei orientale, a Albaniei, a Imperiului otoman, tot așa de mult ca și de a României, ar găsi în lecțiile ce se vor face în lața lor o materie înfinit de prețioasă.

Nu vreau să abuzez de cuvânt și să-mi arăt o conferință pe care nu o posed.

Din neferocire nu cunosc limba românească așa că un anumit număr din operele colegului nostru îmi scapa, dar am avut prilejul să vorbesc deseori cu el și mai ales să aud deseori vorbindu-se despre el. Chiar de curând în urma unei ședințe a Academiei daneze, am avut cu un specialist român dela Universitatea din Copenhaga o lungă conferință asupra lucrurilor dv., ceea ce a mărit în mine — dacă e cu puțință — stima ce o aveam înainte pentru dv.

Îmi spuneți că vă temeți de un auditoriu prea rar ; vedeți că ne-am înșelat și că aveți aici, nu numai studenți atenți, dar studenți surăzători, cari sunt ca și mine foarte fericți să vă vadă printre noi și care fericți că ați găsit timp. Dv. omul politic, istoric și profesorul ca să veniți să ne dăruiți o jumătate de lună.

NOTA BIBLIOGRAFICA

Opera d-lui N. Iorga este înensă și nu putea fi citată aici. Au apărut broșuri speciale ca s'o înregistreze.

Se știe că profesorii francezi sunt foarte pretențioși și destul de ceremonioși. Iorga fu așteptat cu multă nerăbdare și cu o vădită curiozitate de către colegii de la Sorbona. Dar cum domnia sa e un om foarte ocupat, care nu poate pierde nici o minută și a pregătit astfel oalătoarea, ea în ziua în care va ajunge la Paris să și fie primul curs.

Abia ajuns la Paris, Iorga se duse la Universitate, unde fu primit foarte călduros de către decanul facultății de litere.

Se încinse următorul dialog :

Decanul. — Când a-ți sosit domnule Profesor.

Iorga. — Acum sosii.

Decanul. — Când vă țineți primul curs...

Iorga (mirat). — Am venit să-l țin chiar acum.

Vă închipuiți mirarea francezului.

NOTE BIOGRAFICE

N. Iorga s'a născut în ziua de 5 Iunie an. v. 1871, la Botoșani, unde și-a petrecut copilăria sub îngrijirea atentă a mamei sale. La Botoșani face școala primară și primele studii liceale dând dovadă de o mare inteligență și de o dragoste excepțională pentru carte. Cei cari-si amintesc de N. Iorga, copilul nu-l văd altfel decât cu ochii apăcați de carte. Dar de pe atunci el se arată voluntar și plin de încredere în sine. O ceartă cu profesorul de muzică Fleury fu cauza eliminării sale din liceul Laurian. Studiile liceale și le termină la Iași, unde își trecu cu un deosebit succes licența în litere. Încă de pe băncile Universității din Iași se făcu cunoscut ca poet și critic literar publicând articole în „Convorbiri literare” și „Contemporanul”.

După strălucite studii făcute la Paris și la Leipzig se întoarse în țară, unde numai în vârstă de douăzeci și trei de ani cuceri la un concurs care a rămas celebru catedra de istorie universală la Universitatea din București. În 1903 luă conducerea revistei *Semănătorul*, strângând rândurile răslețite ale scriitorilor și creind acel curent tradiționalist în literatura românească, care se menține și azi. În 1906 intră în arena politică, tipărind săptămânal „Neamul Românesc”, care deveni foaia românismului de pretutindeni. După revoluția din 1907 se alege deputat și de atunci nu a lipsit nici o legislatură din Cameră.

În 1910 puse bazele partidului naționalist, care deveni un partid de pregătire națională și căruia în mare parte i se datorește trezirea conștiinței naționale. În 1919, d. Iorga a fost președintele primei Camere a României întregite. La 1911 a fost ales membru al Academiei Române. Este membru al Academiei Suedeze, al Academiei Sârbești, etc., etc.

D. Iorga este căsătorit cu sora domnilor profesori Ion Bogdan și Bogdan-Duică și este tatăl a opt copii. Nu trebuie uitat în această schiță biografică rolul admirabil de sfătuitoare și tovarășă credincioasă pe care l'a jucat doamna Ecaterina Iorga, sprijinind cu sufletul ei larg și înțeleghător opera urtașă a sotului său.

S.

P O E Z I E

IOSEPH IGIROȘANU

PALID NESIGUR

Dece vrei să te mint dela 'nceput ?
Dece aștepți să-ți spun, ce poate nu simt încă ?
Eu vreau să fim doar prieteni buni
Și ochii tăi, flori de genuni
Pe suflet să'mi aștearnă lent
Catifelatul lor dolent
Petale mari de liniște adâncă

Tu crezi că eu n'aș vrea să te iubesc nebun
Mai mult decât orice pe lume ?
Să simt răscolitor în toată ființa mea
Că rostul ei ești numai tu
Că totuși pentru tine,
Crezi tu că eu n'aș vrea să te iubesc nebun ?
Dar ce vrei !
Simt cum trist
Se plâmbă amurgul ametist
Pe sub alei
Și ruginește'n nervi și'n suflet toamna primăverei.
Se aprind în pară piete de castani
Și'n umbrele 'nghefate ale fuserărei
Se 'ntinde stepa 'n cenușiu de ani
Să nu îmi ceri nimic.
Să lași fuioare aprinse
Să toarcă așteptarea

În palide vitrine
Flori grele de trecut
O dac' ai ști ce'nsemni tu pentru mine...
Dece vrei să te mint dela 'nceput !

ARTUR ENĂȘESCU

MANSARDA

Sta Mansarda visătoare,
Logodită 'n veci, cu cerul :
Aci, dragostea dintâia,
Și-a săpat, adânc misterul.

Pe pereții șterși de ploae,
Și în crivățul înghețat,
Picurii, umari, de jale,
Chiar și astăzi mai străbat ?

Și perina, dealtă-dată,
Ca un ideal tipar,
Mai păstrează, încă urma,
Căpușorului, tău, rar !

Mai plutește n'nrânsa, duhul,
Sărutărilor dintâi,
Și danțează, împrejurăți,
Ca o roată de vâpăi.

...Stă, mansarda visătoare,
Logodită 'n veci, cu cerul !
Aci, dragostea dintâia,
Și-a săpat, adânc misterul.

RICHARD DEHMEL

APARIȚIE TRAGICĂ

Într-o pustie oameni mulți sălășluiau
Aproape muritori de sete
Ei bociau.

Doar una dintre fete, tânără
Cu ochi câprui și fără de nădejde
Râbda fără jelanii setea
Fiindcă mult mai aprig decât ea
mila pentru ceilalți o urdea.

Atunci pași din zări de jar, crescând
un om străin venind spre-acest norod.
El ridică arătătorul drept în fața lor.
Din vârful tremurat al degetului cresc
un strop imens de sânge.
Crescu ; o clipă atârnă
Și apoi căzu
căzu 'n nisip.

Mirat privi poporul pe străinul
ce sta 'naintea lor.
Stropi după stropi cădeau
rostogolindu-se 'n nisip
din al lui deget

De câte ori isvorul roșu picura un strop,
îngălbenia străinul plin de groază.
Ei însă stau nedumeriți
iar unii gem : își bate joc de noi.

Atuncea el, cu ultima-i vâpae strigă :
Veniți și beți, doar pentru voi eu sânger.

Ci fața ceia tânără-i răspunse —
în timp ce el murea :
... de apă uu nepoie.

G. TALAZ

FRAGMENT DE ÎNTUNERIC

În arburii din deal vuește vântul,
Ca păcura e cerul și pământul,
Și cineva oprit în poarta mea .
De-aseară mă tot strigă,
Dar eu nu știu ce vrea.

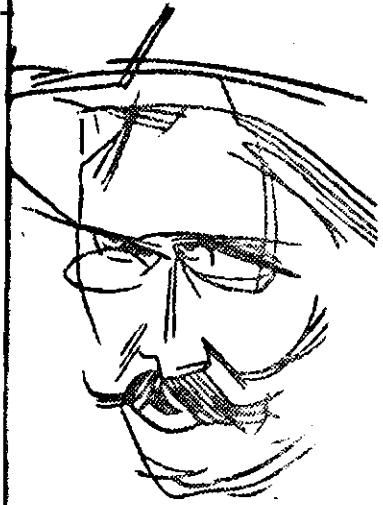
Înfiorat îmi tremură cuvântul
De câte ori încerc să 'ntreb de-un nume,
Și parcă mă despart întreg de lume
Când îndesesc bătăi în poarta mea...

Luminile din candele s'au stâns,
Și gândurile toate mi s'au strâns
În cuibul lor înfrigurat himeric,
Și nu mai știu ce vor
În vadul de 'ntuneric;

Și nu știu cine 'n poarta mea tot bate!
Zăvorul areu e tras în vechiul zid,
Și totuși simt că trebuie să-i deschid
Dar oh, ce vânt pe zările 'noptate!...

A SBURAT CUCU DIN CEAS

VASILE SAVEL



Distins cu unul dintre cele mai însemnate premii ale Societății Scriitorilor Români, d. Vasile Savet a devenit unul dintre prozatorii cei mai cunoscuți ai noștri. Activitatea sa se desfășoară însă de dinainte de războiu și a scris interesante amintiri despre poezii Anghel și Iosif. Miron Grinnea' Vadul Hoșilor și Seara a treisprezecea îi sunt principalele volume.

copilul meu, povesea domnul Orăscu, parte ascultător; nu face un pas fără să nu ne întrebe pe mine sau pe măică. Așa l-am crescut noi de mic. Iacă, eu plecat azi de-acasă împreună cu sora și n'avem nici o grije, măcar că l-am lăsat pe Puiu numai cu servitoarea, și mărișor Puiu, adaugă tată-su. Are treizeci ani! Incepe să priceapă lucrurile! Să vedeți cât de bine învățat. E deștept. Deștept și cuminte, zise tată-su. Și-o lună putem să lipsim de-aici, că nu ne pasă. Puiu e om odată!

Acosta le spunea domnul Orăscu prietenului său Mihai Vătafu, ca să-l mângâie, se vede, pentru că băiatul lui Vătafu era un drac și jumătate, așa se zicea tată-su.

Și îl cunoșteam pe acest „drac” și-mi era drag. Îmi era drag pentru că era deștept și pricepea repede orice. Era de loc ascuns; tot ce făcea era văzută tuturor.

Într-o seară, întârziaseam la domnul Vătafu, că era petrecere. Un lăutar din jur, cam bătrân, cânta și el cum pricepea din vioară. După ce-a isprăvit cântec și a vrut să-și pue vioara pe scaun, Mitiță, „dracul”, nici una, nici doi îi spune lăutarului:

A fugit un epuraș din vioară. Lăutarul s'a crucit. Nici el nu știa ce creadă. Cum să fugă un epuraș din vioară lui, se întreba în gând. De unde răș?

A supărat și s'a plâns domnului Vătafu:

— Cucoane, băiatul dumneavoastră e de mine; spune că a fugit un epuraș din vioară!

Când acestea, arăta vioara, ca să dovedească parcă tuturor că un epuraș se căuta în viara lui, în vechea vioară.

L'am văzut și eu când a fugit, i-am spus atunci lăutarului.

Și s'a uitat lung la mine, la vioară, a vădit din cap și parcă a crezut că într-adevăr un epuraș fugise din vioara lui.

— Un drac, nu v'am spus eu, vorbi tată-su; și nu te mai minuna atâta ciorogă, către lăutar.

Și urmă povesti:

Într-o dimineață Mitiță s'a dus în piață lângă baraca unui zarzavagin, erau acolo lăzi mari de lemn. Ce-i trăsni lui, să facă și se vâri într-o ladă. O bănuie să cumpere legume.

Cum dai morcovii, întreba baba pe zarzavagin.

Până s'apuce a răspunde negustorul, Mitiță din ladă îi imită vorba și întreabă și el: „Cum dai morcovii?”

S'au uitat în toate părțile și baba și negustorul. Au început să caute, să vadă cine râde de ei, dar nu vedeau pe nimeni. Nu le da în mână să se uite prin lăzi.

Îi era teamă nu-i vorbă lui Mitiță, însă a scăpat nebătut, măcar că-l văzuse negustorul când a eșit din ladă și a luat-o la fugă.

Acosta era Mitiță. Numai de drăcii se făcea. Cum învăța, cum trecea clasa, asta numai el o știa, că nu-l puteai prinde niciodată cu lecția neînvățată.

Din pricina aceasta tatăl lui era foarte îngrijorat. În schimb domnul Orăscu se umfla în pene și nu mai înceta să-și laude copilul, care-i așa de cuminte după cum apoi aflat adineauri.

După ce-au vorbit multe s'au despărțit și domnul Orăscu s'a întors acasă. Sună. Se aștepta să-și sară Puiu înainte, băiețelul lui cel cuminte. Nu-i răspunde nimeni. Mai sună odată, că se gândea poate Puiu a adormit. În locul lui Puiu vine servitorul să vadă cine sună. Când a dat cu ochii de stăpân; s'a bucurat.

— Unde-i Puiu? întreabă cucoana.

— A plecat la coana mare, răspunde servitorul.

— Se vede că nu-i acasă, vorbi tată-su. Altfel cum ne-ar fi primit.

Amândoi au tresărit, știți, de teamă să nu i se fi întâmplat ceva lui Puiu pe străzi.

Au intrat în casă pe ușa din dos, că n'aveau cheia la ușa din față.

— Puiu, Puiuțule, a început să strige mă-sa ca de obicei când se întorcea din oraș.

De unde să răspundă Puiu dacă nu era acasă. Că după cele ce făcuse Puiu „cel cuminte” s'a dus smerit la mătușă-sa, spunându-i cam așa:

— Tușică dragă, tataia și maniaia au plecat de-acasă și mi-era tare urât singur, am venit la mata.

Mătușica l-a sărutat pe amândoi o brajii, i-a dat bomboane și căuta prin toate mijloacele să-i gonească urâtul care îl cuprinsese.

Ce-a văzut tată-su când a intrat în odaie? Într'un perete avea un ceas cu cucu, o veche amintire de familie. Când băteau ceasurile, cucul eșea din mașinărie și cânta cu-cu, cu-cu, câte ceasuri erau. Bietul cuc era pe un birou și lăna-

gă dansul fel de fel de roțițe din mașinăria ceasului.

L-a stricat, își zice tată-su, însă când se uită mai bine și văzu călimara spartă și cerneala împrăștiată pe biurou, când dădu cu ochii de o statuie ruptă în două o văză mare de flori, zăcând în zăndări pe podele, atunci se înfurie. De-ar fi dat în zlipa aceea peste Puiu lui cel cuminte i-ar fi tras o sfântă de bătae.

Rămase omul în mijlocul odăii parcă i-ar fi dat cineva în cap cu o măciucă. Cum sta supărat, intră în biurou și nevăstă-su speriată.

— Dragă să vezi ce-i în odaia noastră parc'ar fi dat hoșii!

Au întrebat pe servitor ce s'a întâmplat, însă servitorul răspunde:

— Na fost decât domnul Puiu. A stat așa stat în casă și pe urmă mi-a spus că merge la cucoana mare.

Să fi făcut Puiu toate astea, se întrebau amândoi în gând. Cum se minceau să se lămurească, apare și Puiu cu mătușica.

Tată-su, nici una, nici două: — Cine blestematele de-astea faci în lipsa noastră?

Puiu a început să plângă și se ruga să-l lere.

— Așa te-am învățat eu? strigă tată-su. Mai rămânea să dai foc casei.

Printre lacrimi Puiu încerca să se desvinovățească. Spunea că a vrut și el să întorcă odată ceasul și cucul numai de cât a sburat pe biurou.

— Bine, a sburat cucul, spuse tată-su, dar roțițele din ceas cum au ajuns pe biuroul meu?

— S'au luat după cuc, răspunde Puiu.

Nu-i prost, se gândi tată-su, muiat. Pentru răspunsul acesta face să-l iert.

— Pleacă de-aici, îi zise poruncitor, ascunzându-și zâmbetul.

Nășteptă Puiu să-și spue a doua oară, că și plecă.

— Acuma ești mulțumită cucoana, vorbi domnul Orăscu nevesti-si, privește ce bucurie ți-a făcut odorașul cel cuminte.

— Copii, ce știu ei, se amestecă mătușica să-i îmbuneze.

— Copii, copii, spuse domnul Orăscu: și eu am fost copil însă nu stricam lucrurile din casă. Asta îți scoate peri albi înainte de vreme! Și să te mai lauzi de acuma lui Vătafu, că Puiu e model de cumintenie! Ia privește, pe biurou, pe jos... Acuma ce stai doamnă, adună gunoiul!



Nuvelă
de
SERGIU DAN

Nu mă mai numesc Rose-Marie Barki. Nu mai sunt născută la Budapesta, nu știu dacă s'a remarcat lipsa numelui meu pe afișul dela „Alcazar”, nici să dansez nu mai știu. Nu mai vreau să știu.

Nu mai sunt stea.

Sunt acum o biată Iemec. Mai puțin încă: o provincială.

Pe tatăl meu îl chema Vidrașcu. Am reluat deci acest nume, care mă așteptase respectuos în umbră, timp de opt ani ca să mi se urască cu Rose-Marie Barki și cu Alcazar.

Privesc puțin afară căci îl aștept pe Jean. Nu te speria. Jean e practicantul băncii noastre și trebuie să-mi aducă un registru spre a verifica niște socotele ce mi-au părut astăzi cu totul înecate. Nu poți să-ți iuchipi cum se încercă uneori socotelile, mai ales adunarea unei lungi coloane, când te gândești într'altă parte. Astăzi, de pildă, sunt sigură că am obținut o cifră greșită pentru că mi-au amintit de Alcazar și de dansatorul italian. Ce canalic! Din pricina lui trebuie să-mi pierd seara, adunând dela început, adică tocmai cinsprezece coloane, renunțând de-a mă duce la cinematograful.

Ce mai face? Te întreb numai, pentru că te rog foarte mult să nu-mi răspunzi ce face. Nu mă interesează de loc ce face Giuglemo. Pot să spun chiar, că Giuglemo îmi era nesuferit, cu totul nesuferit, cu zâmbetul acela încrezut și glasul lui moale de paiață. Niciodată nu l'am privit decât cu desgușt, cu toate că el încercase în atâtea tânduri și stărui-tor să se apropie de mine.

Întâia oară, a doua zi după sosirea lui. Sunt sigură că aerele ce-și lua, de celebritate, orgoliul rece de euceritor obosit, stagiul de câțiva ani la Mogador, povestirile lui mincionase cu privire la femeile din înalta societate pariziană și fetele americane ce i se dăduseră supuse, nu erau decât o rețea ieftină de minciuni pentru mine, anume pentru mine. Cred că nici astăzi n'a uitat chipul demn cu care l'am astâmpărat, privirea mea severă și pumnul aproape de ochii lui vestite surăzătorii. Da, tocmai ochii și surăsul lui necontentit, astea mă enervau atât, căci, vorbind decept, nu era urât și câteodată mă gândeam la dărsul. Firește, n'a fi mers până acolo încât să-i ert toate obrăznicile și încă să încubesc, cum puneă el de fetele americane, de Mistinguet și cum sunt sigură că s'a culcat cu el de două ori Lenke.

Ce gusturi avea și ungueroaica asta! Cum venea un „număr” nou trecea în cabina lui să-i ureze bun sosît și să-i recomande hotelul ei, despre care spunea, că-i cel mai confortabil din București.

Așa dar a doua zi după ce sosise, mă întâlni la prânz, în fața magazinului de mode. Înțelegi, că nu puteam să refuz de ai răspunde, nici n'aveam de ce să nu-i răspund. Vorbea foarte cuvințios și cele două-trei glume, din cari numai una cu

ALCAZAR

totul porcoasă, mă făcură să râd într'adevăr. Intră, împreună cu mine în magazin.

Nu aveam prea mult de ales, pentru că știam dinainte ce trebuia să cumpăr, o pălărie „Lindberg” ști, atunci leșira întâi, aveai și tu una mauve, pe care și-a înrât-o dobitocul acela beat, la Revelation.

Modista desfăcu totuși câteva cutii Giuglemo, îmi arătă una, o beretă bleu:

— Foarte frumoasă. Chic!

— Poate fi. Dar o iau pe-asta.

Și-atunci tot surăsul acela și glasul moale mă enervară, căci bereta nu era de loc urâtă, dar n'au luat-o ca Giuglemo să nu creadă că pun prea mare preț pe gustul lui sau să creadă că dorește să mă îmbrace pentru a-i place.

Îmi propuse să mă învețe blak-botomul dar nu puteam primi să iau lecțiile decât după masă în salonul cabaretului, nu acasă la mine, cum dorea el — și refuzat.

În aceeaș seară, deveni nesuferit. Făcea glume nerușinate cu aluzii, îmbrățișa toate fetele în fața mea, spunea destul de tare ca s'aud — „Lenke, să vii după program la mine să-ți arăt ceva” și ungueroaica răspundea întotdeauna uobită — „Bine, Giuglemo, viu după program la tine, cum dorești”, toate acestea mă exasperau, simțeam că într-o zi voi pune capăt acestor provocări, dar nu bănuiam cum.

Altădată, lăsa într'adins ușa cabinei sale deschisă, știind că voi trece pe-acolo ca să intru în scenă și când ajunsei în dreptul ușii, avui timp să văd pe Lenke, fiindcă capul lui între mâini și spunând ceva cu glasul ei ce părea mierenă că imploră. Din pricina asta, mă împiedecai pe scenă și puțin a lipsit să-mi frâng gâtul, dar accidental stărni răsote sgomotoase în sală și Kleber strigă la mine, n'am înțeles încă de ce cu glas așa de puternic:

— Rose-Marie, ce ești beată? Am spus de o sută de ori, să nu veniți beți, la program!

Un râs și mai grosolan izbucni în spațiile mele. Era Giuglemo.

Giuglemo râdea cu voioșia lui obișnuită, arătându-și dinții și îndemnând cu privirea pe Lenke să râdă și ea. Lenke se supuse, firește, și amândoi continuară să râdă, în vreme ce Kleber devenea mai moje cu observațiile lui, la care nu puteam răspunde atunci, știu ce prost le mergea, și nu era greu să-ți arate ori-când ușa.



T. CR-OLĂVINARU: Basmata verde

În clipa aceea n'am gândit întâia oară că trebuie să renunț cu orice preț la viața asta, destul de nesuferită și până în funcii, dar mai întunecată de ivirea actului Giuglemo a cărui umbră mă urmărea peste tot.

Firește puteam să lămuresc toată această suferință, puteam să sfârșesc într-un chip ușor problema, înlăturând umbra lui Giugleme.

Dar trebuia să mă servese lui și a mă umilea.

Mi se întuneca miutea, de câteori vedeam scena penibilă a înfrângerii mele.

— Giuglemo, iată-mă, am venit.

Scena se desfășura mai departe: vedeam pe Giuglemo surăzând — mă cuprîndea o furie tristă — surăsul acela moale și, auziam glasul sigur și năud:

— Știu că trebuie să vii. Desbracă-te, Rose-Marie.

Apoi totul urma în aceeași împrejurare cum s'a petrecut cu Lenke.

Mi se părea că-l aud a doua zi strigându-mă, tare, în salonul cabaretului în micul restaurant de dimineață:

— Rose-Marie să vii numai decât.

— Voi veni numai decât Giuglemo, înclunecant, gândind la toate acestea. Sufeream.

Nu-i așa că voi n'ați observat niciodată nimic în această vreme trăită sub teroarea lui Giuglemo? Nici nu voiam să văd ceva și tocmai de asta n'am sculat nimic din viața obișnuită din acele zile acelas, din petrecerile mai numeroase în vremea aceea ca înainte.

În timpul acesta, mai mult spre a libera de teroarea mea, am făcut mai sgomotoase nebunii din cei opt de cabaret, cele mai neînchipuite des-nări. Luam parte la toate chefurile măjatuului de Kleber, și numai în două luni numărăi nouă amantii.

Este singura etapă din viața mea, care o regret și la amintirea căreia rușine.

Întâi, fabricantul de socolată. Nu de loc rău, de aceeaș părere ai fost și dar era pretențios și ținea să-i scriu la sursoari când lipsea din Capitală și voada asta mă plictisea. Sunt sigură arăta scrisorile mele — împreună cu fotografiile în care eram goală și vulgare prietenilor săi și chiar nevastă sale, pre care îmi spunea fără părere de că trăeste cu contabilul fabricii de la Iași. Altfel își iubea nevasta și nu niciodată să-i ceară sfatul când își alea „o fetiță” cu care să-și treacă se pentru că patul lui de-acasă era ocupat de contabil.

Într-o seară mi-a mărturisit că pe m'alesese nevastă-sa al cărei gust fin mai presus de orice înuloală; ea exna atent „fetița” prin Iorgheonul și apoi hotărâ, fiind seama și de prânzele domnului.

El avea cu contabilul un fel de gram, învățat pe din afară și aplicat guros, pentru a nu se produce înceturi în notația serală la patul contabil. De multe ori, se arăta foarte îngrijit când i se părea că asociatul său poate uita programul săptămânal. Atunci, simțea obligat să-i amintească, prin telefon sau prin comisionar. Făcea acestu foarte multă autoritate, pe un ton runcitor cu care ar cere contabilului extras de cont. După ce contabilul

nta că n'a uitat, se liniștea și intra
le mai bune dispoziții. Acestea, erau
atenții pentru nevastă-sa, atenții pe
dânsa le aprecia destul.

mirabila viață nu se prelungi, din
re, prea mult.
altfel, toate aventurile mele au avut
tul cel mai simplu, la timpul cel
potrivit, niciuna nu înainta până în
nemiscate și tulburi ale urâtului.
arul capitol norocos al amorurilor
a fost întotdeauna sfârșitul, scutit
proana grea a plicii-elii, prea gravă
u fruntea mea micșorată, de când
a tuns.

ro seară nu mai veni fabricantul
colată.

zăutai, oarecum iritată, în timpul nu-
lui" meu, prin sală.

venise. O despărțire, chiar neanun-
nu putea fi pentru mine motiv de
rare, mai puțin încă de tristețe. La
mă aștepta scrisoarea oficială —
zic așa — de ruptură.

întâmplase ceace numai ușurința
nu putea prevedea.

ntabilul trădase cauza comună, adică,
mea, a fabricantului și a nevastei
fugind, pur și simplu, nu se știa
unde. Bineînțeles, trădarea contabi-
avea și corolarul fermecător, nu se
e mai firese, al unei neînsemnate
agerii din casa fabricii, abia vre'un
n cinci sute de mii de lei.
mărul acesta, pe care spre părerea
de rău, nu-l cunoscusem, sunt siguri
ă are un fel de senzație ce mi se pare
e înțeleaptă.

îmuit de fostul meu prieten să se bu-
de amabilitatea soției sale, contabi-
găsit că n'ar fi mare lucru să pună
aripa sa ocrotitoare și o mică parte
averea aflată în casa de fier. Steaua
lui bărbat ce-și plimbă acum remuș-
e și aducerea- aminte prin cabarete-
arisului. N'a fost însă atât de strălu-
cât s'arăta, căci, o împrejurare ble-
tă făcu astfel ca în ziua liberatoare,
să n'alibă decât suma cu care fu și-
ă se expatrieze.

risoarea fabricantului de șocolată nu
de loc rece, pe-alocuri chiar, lăsa să
ntrevadă speranțe pentru mine. Spe-
ele acestea erau legate însă de reve-
a pocăită a contabilului, iertat dina-
și de inconsolabila părăsire și de
scantul resemnat să piardă suma dac
recăștigate fericirea, dacă nu pierdu-
n orice caz suspendată, așa de neaș-
at.

e nevoie să mai adaog, că trădăto-
întreitei noastre fericiri nu mai re-
cum n'a revenit până astăzi nici
ul meu prieten, fabricantul de șoco-

doua seară mă copleși o plicie-se-dă
ră, ceace mă decise să renunț și la
za pe care mi-o impuneam între a-
turi.

seara următoare am acceptat să pri-
c în camera mea un ofițer de marină,
din acele brute pe care le uram
tdeauna și nici acum nu pot să știu
tru ce m'am oferit cu-atâta grabă,
l cunoșteam atât de bine apucăturile
rustătoare ale acestor moșici. Dacă
fostul meu prieten îl certam pentru
găcia lui fără leac, în schimb, mari-
ul nu-mi dădea motiv să plâng decât
eci când îmi răspundea la întrebări
âte o palmă sau o fulgerare de biciuș.
Acest fel barbar de-a răspunde la îm-
ările mele, mă amuza la început, mă
ouă ceva mai târziu și sfârși prin a
desgusta. Bruta, purta altfel, pe stra-
și în cabaret un zâmbet cuvințos,

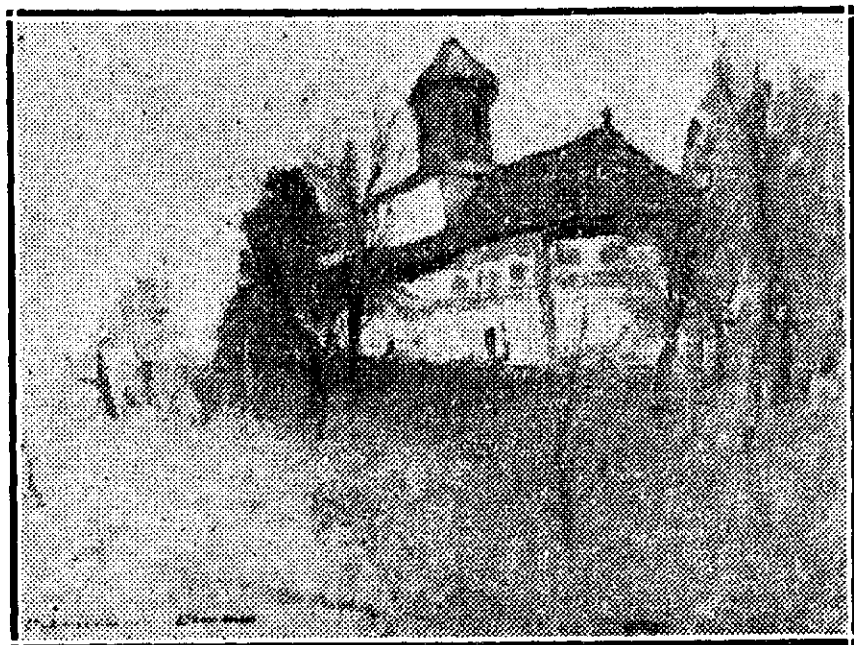
aproape atrăgător, și numai când ne gă-
seam singuri, mă bătea. obrazul din care
surâsul pierdea numai decăt, se schimba.
Tinuta lui în treagă rămânea însă aceeași
— și brațul cădea cu palma încordată
sau cu biciușca suferindă, aproape de-
gajată și chiar cu o eleganță de rutină îndel-
lungată. Abia, după rugăminți și după
amenințarea întotdeauna prea slabă, că-l
voi părăsi, iubitul meu consimți să-mi
cruțe obrazul, mulțumindu-se să-mi li-
vieze trupul cu biciușca, neobosit, și în-
târât de tăcerea mea îndărătnică.

Bruta punea tăcerea aceasta resemnată
pe seama cine știe cărei perversiuni și
pricepu destul de târziu că ea se datora
grijei mele de-a nu tulbura liniștea hotelului,
ceace ar fi atras o mutare neîn-
târziată și scandaloașă.

După două săptămâni iadul acesta cu
foarte puține ceasuri plăcute, se sfârși.
Matelotul meu trecu din camera mea în
camera Xeniei, rusaica dela „Pisica
Neagră”. Intr-o Duminică după masă, tre-
când prin coridor îi găsi împreună în
fața uși mele. Imi făcură loc și bineîn-
țeles că am avut tăria de-a încuia ușa
după mine. Deși, am făcut asta, am aște-
ptat toată după-masa să aud bătaia lui
în ușă — și nici o clipă nu mă gândeam
să nu-i deschid. N'a bătut în ușă deși mi
s'a părut de câteva ori că aud — iar di-
mineața când mă întorceam dela program
înaintea mea urcaseră dânsii.

Nu mi-a părut rău.

Mai puțin încă, atunci când în a patra
zi după asta, îl văzui pe fostul meu iu-
bit, cu semne vinete pe obraz, mai ales
în jurul ochilor. De altfel toată lumea
noastră nu vorbea decât de iubirea lor
și toată lumea știa că rusaica îl bătea.
La micul restaurant de dimineață bruta
aștepta ivirea Xeniei, cu atâta teamă în
cât îi făcea o adevărată plăcere. Prime-
mele zile după ce-am aflat viața neagră
în care căzuse matelotul, mă bucura din
toată inima și îl priveam cu aerul meu
cel mai rău și cu zâmbetul meu cel mai
urit, despre care fabricantul de șocolată
îmi spunea odată că cere palme aspre



DELAVRANCEA-DONA : SCHIT

și nenumărate. Mi-a părut rău că am
făcut așa. Poate, pentru că la insultele
mele, el răspundea cu o privire cobor-
ră și rușinată, poate pentru amintirea
acelor puține ceasuri plăcute petrecute
cu dânsul, nu pot ști. Destul însă și, ceea
ce nu-mi pot nici acum lămurii, că după
câteva zile simțeam o milă ce-mi era
până atunci străină, dar o milă ce creș-
tea în mine cu fiecare zi, pentru victima
Xeniei.

Deaceea, într-o dimineață, îi vorbi
iarăși.

El aștepta la masa din fuud, ca de o-
bicei — și la apropierea mea avu o
tresărire de teamă sau poate de rușine.

— Andrei, vrei să mă însoțești, până
acasă?

Tăcu puțin și răspunse aproape fără
să gândească:

— Te însoțesc Rose-Marie, cum vrei tu.

Până la hotel vorbirăm foarte puțin,
deși îi țineam brațul strâns de-a-l meu
spre a-i da încredere.

Se purta admirabil și avea în mângăie-
rile lui atâta tandrețe și atâta recunoș-
tință umilă, încât nu mă puteam reține
să-l răsplătesc la fel.

În timpul petrecut cu dânsul, m'am fe-
rit să-l înșel deși toți banii primiți dela
fabricantul de șocolată la despărțire —
se isprăviseră.

Desigur, trebuia să ies câte-odată din
viața asta cumsecade și cuminte, dar nu
făcut asta în timpul cât am stat cu An-
drei, decât de două ori și numai cu doi
prieteni ai mei din copilărie, dintre cari
unul mă iubea de pe vremea când eram
în pension. De cătorei venea în Capitală,
mă căuta și-mi aducea cărți postale il-
lustrate cu vederi din orașul nostru și
îmi lăsa în totdeauna câte zece mii de
lei, iar eu îi dădeam fotografia mea.
Cred, că trebec să aibă o colecție de cel
puțin o sută de fotografii!

Andrei nu se scandaliza din pricina a-
cestor silnice ceasuri cât lipseam de lân-
gă dânsul, pentru că era foarte înțele-
gător.

critica literara

ANUL LITERAR

Dificultatea încheerii bilanțului unui an literar este, de sigur, necesitatea gășirii ritmului lui de desfășurare. Înșirarea, într-o ordine oarecare, a cărților apărute, și recenzarea lor sumară, în definitiv, nu are aproape nici o importanță. Punctul de vedere al criticii trebuie, cel puțin în această retrospectivă preocupare de ansamblu, să fie acela al cercetării punctelor de contact ca și de separație dintre lucrările unui an, al definirii lor în categorii necesare, al clasării lor comparative într-un ansamblu de prieliste naturală, adecuată împrejurărilor noastre spirituale, ținându-se o just echilibrată seamă de acțiunea individualităților asupra mediului ca și de acțiunea mediului literar asupra individualităților, și, apoi, socotirea aportului adus, astfel, corpului organic al sensibilității și intelectualității noastre de până atunci.

Pare însă că literatura românească se află încă în faza acumulării de cărți menite să jaloneze pentru viitor cele câteva generale direcții spirituale pe care le vom desvolta spiritualicește. Lipsa unei tradiții suficient de îndelungate exclude, pentru deocamdată, posibilitatea unui atare bilanț. Scrisul românesc abia a eșit în faza eticizmului cultural și a-literar al semănătorismului și al derivatelelor lui, iar reviste ca „Viața Românească”, „Gândirea” sau „Scrisul Românesc” încă se străduiesc să-și caute pe această cale un criteriu de judecată artistică.

Putem, totuși, defini un început de temeinică maturitate literară în recrudescența genului „roman” față de genul „liric”. Scriitorii noștri au început să-și îndrepte preocupările și în afară de persoana lor sufletească, pentru a cerceta viața, a-i suprinde momentele ei caracteristice, și a-i urmări puterea ei de vegetare. Astăzi există un roman românesc.

A început, este drept, abia cu romanul d-lui Liviu Rebreanu, cu „Ion”, cu „Pădurea Spânzuraților”, cu „Ciuleandra”, dar s'a așezat astfel în rândul literaturilor tractabile în orice limbă europeană. Genul a fost cultivat până la particularism de fiecare scriitor capabil să-l cultive, în parte. Între strălucirea sobră de diamant negru din „Ciuleandra” și între jongleria colorată până la difuz din „Între Vânturi” al d-lui Ionel Teodorescu nu există nici o asemănare etică. D. Liviu Rebreanu își încordăză cugetarea pentru a săpa în adâncimea sufletului omeneș straturii nebănuite de adăvăr, iar d. Ionel Teodorescu întinde suprafețe lucii de imagini pentru a patina pe ele, cu șina cuântului, olandeze capricioase. D. Em. Bucuța și-a scris „Fuga lui Șefki” cu grija meticuloasă a unui benedictin „euluminor” al cărților lui de rugăciune; d. F. Aderca a divagat cu paradoxală acuitate cerebrală împrejurul „Femeii cu carne albă”, iar d-na Ana Luca, în romanul „Prin Fumul Calmetului”, a ridicat un pătimăș himn de slavă vieții dramatizate între deosebita nepotriviri ale pornirilor lăuntrice ale

aceleiași firi omenești, deoparte și, de altă parte, ale conflictului lor permanent cu pornirile corespunzătoare ale personajilor domniei sale, în de ele, și, apoi, ale tuturor cu împrejurările vieții din afară. Romanele „Vioara mută” și „Corigent în limba română”, cel dintâi al d-lui N. Davidescu și cel de-al doilea al d-lui Ion Minulescu, așteaptă încă, din paginile revistelor în care au fost publicate, apariția lor în volum. La fel și notele d-lui M. Sadoveanu, din „Olanda”, care adaugă o pagină mai mult la renumele de povestitor popular al acestui scriitor țesean.

Putem înregistra deci tot atâtea formule cât și romane. Lucrul acesta trebuie să caracterizeze, de altfel, orice început de literatură. Fiecare carte, astăzi, în măsura viabilității ei, este sortită să formeze albia adunătoare de afluenți viitori în geografia noastră literară de mâine. De un etic al romanului românesc nu se poate, astfel, vorbi, de cât mai târziu, și numai în raport cu aspectele accidentale, dar selecționate prin verificarea talentului, ale acestor începuturi la care, de sigur, până la încheierea unui bloc destul de masiv pentru a forma un tot organic, se vor mai adăuga și altele.

Această repede eflorescență a romanului este un indiciu hotărât al unei tot atât de rezezi închegări a vieții noastre sociale moderne. Tipurile literare trebuie să-și aibă corespondentul lor în viață, și faptul că ele au putut fi definite în scris înseamnă că pot fi definite și în viață. Și tot așa cu starea lor civilă, socială, politică, cu clasele sau cu categoriile cărora aparțin. Romanul ține de „comedie de moravuri” și de „teatrul de caracter”. Trebuie să ai întâi moravurile și caracterele, în viață, pentru a le putea da o realitate în scris, sau, cel puțin, intuiția scriitorului trebuie să le poată presimți conturarea lor obscură, dar sigură, împrejurul lui, ca punct de plecare și ca orientare.

Generația mai nouă de scriitori are, astfel, la îndemână un important material de care trebuie să țină seamă. Viața noastră a fost, prin aceasta, văzută, simțită, clasată în câteva categorii esențiale și redată cu judecata adecuată ei. Poate să fie, frește, rectificată și amplificată, dar nu și nesocotită. O serie întregă de idei generatoare au fost nuse în circulație, orânduite, și valorificate, și tot așa, complexe răscoliri de sensibilitate au fost zmulse sufletului contemporan și raportate la ele. Poate că, din această pricină, am putut înregistra, cu un rezultat indirect al înfloririi romanului, o reacțiune, în generația noilor scriitori, împotriva lirismului pur, și o manifestă înclinare spre idee. Volumul de poezii al d-lui Tudor Arghezi, „Cuvinte Potrivite”, a fost punctul de intersecție al acestor tendințe în cloșnire.

Revistele literare au tângjit între publicarea întâmplătoare a unei producții ilogic canalizate și între încercarea zadarnică de a și găsi un criteriu, fiecare, de orientare critică. Semănătorismul cul-

tural, etic, dar profund a-literar, își coară, astfel, cele de pe urmă răd într-o viață literară care l-a depășit diferențierea noțiunilor culturale, etice, de cele artistice sau literare. Mănuatul acesta, însă, nu mai are importanță. Anul încheiat reprezintă pentru scrisul românesc, atât din punct de vedere literar, cât și din punct de vedere moral un pas hotărât pe calea autonomiei noastre intelectuale. Că de variată și multiplă însemnătate prejurul cărora gravitează temer străduinți de realizări apropiate, făcut apariția, au pus probleme noi, roase, și au dat fecunde dezlegări înbrățișate de ele. Jocul discordie asocierei ideilor poate liber să-și ia acțiunea lui diversificatoare.

N. DAVIDESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

CANTECELE STRANELI de Marin Predescu.

D. Marin Predescu are o mare dragoste pentru cântăreții bisericești. „Căntecul stranei” e titlul volumului său de poezii. Sunt versuri pline de căldură de simpatie sinceră pentru acești cântăreți ai cântecului. Hațna e cea eternă, veche, cu reminște calde și în același timp:

Cresc nopțile mai reci la geamuri
Și se scurtează zilele
Scad frunzele mereu
Și'n calendare filele.

Pe câmp mai deasă cade bruma
Și tot mai triste-s florile
Prin crânguri nu mai cântă-acur
Că'n vis privighetorile.

A apărut în vitrina librăriilor volum de versuri al poetului Al. I. Clopote peste adâncuri. Vor veni în curând cu o cronică amăn-

INCERCARI EPIGRAMATICE

Ziarului „Comoedia” în fruntea stă scris: F. Mohr.

Din bătrâni mereu s'a spus
că ce-i scris în frunte-i pus,
ce să crezi de viitor
când ți-e scris în frunte: Mor-

A L T A

Domnișoarei

Domnișoară, nu se poate
Sunt în lume dulci păcate
Chiar și-n numele: eleva
stă un El pe lângă Eva.

AUREL OPRES

p l a s t i c a

SCRIITORII DESPRE PICTORI

REVAD ȘI REGASESC PE S. MÜTZNER

Îmi aduc aminte de întâia expoziție a lui S. Mütznér, după întoarcerea lui din Japonia.

Cuprindea trei săli de-ale Ateneului Pe câteș trele le împodobise cu picturi în majoritate din extremul Orient, pânze pe care se juca o infinită gamă de lumină și de culori, decoruri magice ce scoteau înainte grațioase siluete de femei cu mici picioare încălțate în conduri, cochete geishe ce te priveau de sub arcuirea umbrelor de mătase, colțuri de interioare încălzite de privirile molatice ale unor ochi cu reflexe de turcoază, grădini ninse de petale polichrome și străbătute de florii primelor sărutări, turle meditative, terase înmuicate în luxura mătăsurilor — ceva care te prindea numai decât și te făcea să te silești a pătrunde și sufletul acestor realizări, totdeauna retras într'o sfioasă discreție.

Pictorul, un tânăr înalt, mai mult blond, cu privirile zâmbitoare dar neante, aproape că nici nu se vedea în expoziția lui. Altcineva — o rudă apropiată mi se pare — se ocupa de vânzarea tablourilor, spre a-i strânge banii cu care aveau să se acopere cheltuielile făcute pentru studiile ce pictorul cu chemare spre cele mai frumoase, le făcuse la Paris. Pentru negustorie el era absent. Răspundea la o întrebare, satisfacrea o curiozitate și fugea... Atâta modestie și timiditate nu mai văzusem de la Ressu și de la Ressu încoace la puțin am mai văzut. Era și acesta un semn sigur că pictorul e un artist.

Consacrat de la întâia expunere S. Mütznér a mai avut și alte expoziții. Nu le-am văzut. Mi s'a spus că în cântarea unei noi formule de artă era să adopte o manieră oarecare. Nu știu.

O expoziție nouă a lui putea să confirme sau să desmătnă această temere. Ocazia ne-o da cea deschisă la 1 Ianuarie tot la Ateneu.

M'am dus să-l revăd pe Mütznér cu oarecare grijă. Am intrat în sălile Ateneului, deschise de alte expoziții. Și am călcat fără a privi anunțurile de la ușă. Nu căutam pe om ci arta lui. Cu această urare am străbătut mai multe săli, până ce m'am pomenit în pragul unei uși din care se desfășura, cu pe gura unei fereste, lumea pe care o căutam. S. Mütznér. Personalitatea lui biruitoare! Desvoltare, firește, în anii scurși, multă. Multă și considerabilă.

Pășești prin muncelile Câmpului lui, într'o imensă poiană cu cireși în floare, cu gutui și meri Irați cu măceși, simți dilatarea nărilor la gustul de migdală amară, o primăvară grandioasă îți deschide plămâni, te face să respiri adânc și-ți ridică sufletul într'o frenezie. Urci apoi, pe cărări puțin mai ferite de soare. E un popas răcoritor ca o adiere de zefir. Calcă, cu pictorul, pe pajistile moi și înrouate. Urci o culme încă, și te simți pe înălțimile Târnavelor, cu castelele medievale ale Seghisoarei pentruca din turlele cu cuiburi de vulturi să străbați

nișlocuri ce se frâng, ochi aprinși de aundaluzie. — o îmbrățișare de lumină, de inaderi, de azur și de soapte, de scaldă, în care îți place să te culunzi. Zici de zările până a vedea Dobrogea stâncoasă. Balcicul răpos, azurul infinit, marea albastră, bătute de soare și într'o topire de scipiri ce dau luminii culoarea culese dintr'un fagure de aur.

Sunt multe realizările de plastică ale acestui temperament de poet care e S. Mütznér. Dintre aproape optzeci de pânze câte se numără în noua sa expoziție revăd și acum, mă urmăresc ca niste viziuni meren evocatoare: **Fetița cu flori**, infiorată sub undele luminii de lună ce-i strâng pleoapele spre reverie, **Crepusul de iarnă**, frumoasă și conștientă achiziție a primăriei capitalei, **Timp de moină**, în plină atmosferă reavană și cutropitoare, delicateța **Fetiții blonde**, ce se retrage sfioasă din decorul ce o imbie spre cine știe ce, **Primăverile din Balcic**, ce-și scutură roua și-și usucă frăgezimea sub undele încropite ale zilei începătoare, sau reînfloresc sub azurul torid, **Ciresul înzăpezit**, cu crengile aduse într'o resemnare ce pare mai mult o cochetărie prevestitoare de revanșă, **Colțul de mare**, dintre colodouă râpe din Balcic, într'un joc de lumină și de umbre ce te răpese, cele patru **Seghisoara**, cu ulițele și castelele ei medievale, spărgând norii cu turnurile și împrumutând o lumină și mai romantică idilelor timide de mai jos, frăgezimea **Macilor și crisantemelor galbene**, savoare naturală moarte ca **Pepenii**, etc.

Plăji sărutate de valuri spumoase, nuduri distinse de foc năbușit, câmpii, terase, flori cu lugerile crude, fecioare cu

S. Mütznér: e un mare colorist și eși din expoziția lui cu o nesfârșită nostalgie de drumuri lungi pe meleaguri depărtate.

De alături te mai atrage ceva. E expoziția pictorului Bacalu, ce stă în vredni-



S. MÜTZNER: La Surtukioi

cu vecinătate cu sala Mütznér. Aci privirea se fixează, într'o reculegere explicabilă, pe o gamă impunătoare prin simplitatea liniei și economia procedurii. C. Bacalu e un temperament și și un talent viguros, ce se deosebește mai cu seamă prin unitatea tonului.

CATON THEODORIAN

N. DELAVRANCEA-DONA

Pe zidurile acoperite cu pânză cenușie, în cadre simple, necăutate, se deschid trei ferestre albe, cu nădejdea plină de sensualism a vieții din afară: lumină, soare, cu amăgirea voită a vieții dinăuntru: petale roșii.

Bucata de zid ce inconjoară ferestrele deschise desparte spațiul de dincolo de cel din oada iar aerul care năpădește, le împreună aducând cu el depărtarea din care se hrănește ghiveciul cuminte cu mușcată.

Și n'ar fi colț întunecat și prăfuit în care ar sta aninate tablourile acestea, ca să nu se facă dimineată și să nu miroasă a frunză proaspătă.

Sunt numai trei ferestre. De jar împrejur, frânturi de coastă de mare, foteală minusculă de plajă mundenă, valuri ce-și lasă stropii în aer, început de mișcare, cu un ciudat spirit științific, dinamic.

Acesta, intrădevar surprizător. De obicei, în marile mult studiate, ale pictorilor, e un element de totală contradicție cu natura: mișcarea valului.

Ciobanii fără să-și dea seama urmăresc

drumul exact al stelarilor la fel cu astronomii cari le-au precizat traectoriile în formule. Tot așa Doamna Dona dintr'un spirit pur intuitiv, construiește începutul mișcării de val, îl construiește, după legea viteșii, precis, matematic, în perfectă armonie, în perfect ansamblu cu mișcarea apei întregi, cu mișcarea aerului, cu mișcarea nisipului, cu forma coastii.

Agățate sus, câteva suflute de biserică învechite coboară bătrâne și grele, animându-se de câte o cruce strâmbă sau de un gard odorogit.

Te oprește însă viața ofilită din cele patru garoafe sau îndrăzneala pașoșă din cărcinmărița galbenă.

Florile doamnei Delavrancea-Dona au spirit, au inteligență, au atitudine.

Și tot ce am spus sau tot ce s'ar mai putea spune se rezumă cred în câteva rânduri:

Între cele patru ziduri, nu sunt numai tablouri, nu sunt numai flori, coaste de mare, ferestre sau biserică... între cele patru ziduri cu pânze încadrate plutește sufletul lui Delavrancea.

TICU ARCHIP

M U Z I C A



MUZICA ROMANEASCA ȘI D. G. KIRIAC

PETRU COMARNESCU

S'a stins incet cu o faclă, arzând până la sfârșit cu aceeași lumină pătrunzătoare, prin bolțile arcuite în țărna întărită de credință a catacombelor, care nu iau foc niciodată, cu tot dorul lor de luminare.

Epitaful mortului din săptămâna trecută poate fi tot atât de simplu și impresionant, ca amintirile scrise pentru cei trecuți la ceruri, în primele veacuri de creștinism, când bogăția de amănunte a inscripțiilor păgâne dispăruse în fața lapidarelor dorinți de tihnă veșnică.

De Mântuire, pace eternă, reînviere, va avea parte sufletul lui D. G. Kiriac, plecat dintre noi încă în plină forță, încă în nestingerea dorului lui de-a da viață suzetelor, încă în plină muncă.

A apărut într-o vreme în care artă românească erau socotite orce produs tricolor, orce cântec dela țară, orce biserică dela oraș, orce car cu boi.

A apărut într-o vreme, pe care D. G. Kiriac n'a lăsat-o, în neștiință că, fericită.

Și n'a lăsat-o astfel cum era, nu numai de dragul nației lui, ci și de-al artei.

D. G. Kiriac a fost primul compozitor român, care a cunoscător munții, adunând de peste tot cântece țărănești.

Le-a alos, păstrând doar pe cele cu simțire artistică. Astfel Kiriac a fost un deschizător de drumuri largi și serioase muzicii românești.

A armonizat, apoi, aceste melodii populare, cu discreția și înțelegerea unui

om venit după atâtea veacuri dela nașterea acestor cântece. Le-a păstrat, așa dar, caracterul, parfumul lor propriu și când s'a putut, chiar patima vremii, care le dădea prețul stejarului din Borzești lui Ștefan.

N'a romantizat cântecul popular. Nu l'a stricat sau prefăcut, ci l'a lăsat așa cum era el, simplu, sincer, naiv și de-un lirism nostalgic și tihnit, în genere.

Tot adunând cântece, Kiriac a putut constata o seamă de adevăruri cari nici nu se bănuiau pe-acea vreme, când subiectul unei lucrări îi dădea caracteristică națională sau când orientalismul era considerat distrugătorul și transformatorul vechilor melodii.

D. G. Kiriac a risipit neștiința, confuzia, scepticismul. A învins neștiința, dovedind că, precum limba noastră cu toate năvălirile, ocupațiunile și influențele străine a rămas românească, tot astfel și cântecul a rămas românesc, iar nu orientat. A dovedit că de neînțeleasă era confuzia între expresia autohtonă și cea de împrumut. A separat cântecele străine, numeroase desigur, de cele curat românești. A stabilit caracterul lor specific. A arătat originalitatea lor. A arătat calitățile lor artistice.

Și, în sfârșit, D. G. Kiriac a risipit scepticismul acelor care se înoleiau cu suntem un popor muzical și capabil de artă, spunând: „în orice moment și ori unde te-ai găsi, într'un colț al țării, ai să

auzi cântând, fredonând sau fluierând râmpee de cântece românești. Olteanul, după ce și-a vândut marfa, își aduce aminte de casă și tot cântă cât e liber și cât e singur. Noaptea, când duc flăcăii caii la păscut, de îndată ce-au ieșit din sat, răsună văile de cântece. Fetele la lucru, cântă și se iau la întrecere care de care cântă mai bine și mai frumos. Apoi „muntă fără lăutari” nu se poate iar lăutarul este un factor indispensabil în sat și mai departe:

„Românul nu se înșeală nici odată asupra cântecului lui propriu. Dacă îi a duci lăutari dela oraș, el nu joacă „hora loerească” leneșă și tarăgănată”.

„Dacă e ceva străin în cântec sau în dans (joc), el nu-l primește, ba uncori îl și caracterizează și spune că e nemțesc sau unguresc sau sârbesc. Dacă aude cântând în armonie (pe mai multe voci) spune că „cântă ca la regiment” (ca la muzica militară). Țăranul își cunoaște bine produsul lui propriu și nu primește ce nu simte și ce nu i-e drag.

Un muzicant, după oarecare obișnuință, poate observa că melodiile românești își au tonalitățile și cadențele lor proprii, ritm și forme speciale, spre deosebire de melodiile altor popoare. Poporul simte acest lucru, muzicantul poate ajunge prin analiză la această diferențiere”.

D. G. Kiriac a fost primul cititor al muzicii românești culte, bazate pe sensibilitatea artistică populară.

Astăzi compozitorii de seamă ca N. Iorga, Filip Lazăr, I. Nona-Otescu, T. Brediceanu, merg pe același drum, unind, într-o formă modernă, sensibilitatea lor personală cu sugestiile puternice ale trecutului nostru muzical. D. C. Brăiloiu este un dema și înțelegător urmaș poate, cel mai fanatic discipol al deschizătorului de drumuri D. G. Kiriac.

Insu-și George Enescu, geniul artei roastre, a compus acum doi ani „sonata în caracter popular românesc”, recunoscând prin aceasta temeinicia noii îndrumări a muzicii românești.

Dar nu numai folklor a strâns D. G. Kiriac, drumeț și tovarăș ciobanului purtător de cântec dela pajiste montană la stufăriș de baltă, văcarului păzitor de melodii vechi în tihna păduricilor înmeseșite satelor, lăutarului cu urechea bună și cu scripea proastă sau tocnai pe dos, ci și muzică bisericăască, ajungând să compue acea minunată lucrare „Ingerul a strigat!”, bazată pe vechea melodie bisericăască orientală.

A organizat și corul „Carmen” plin de voci frumoase și de sentimente doar cu-

Modest, sincer și drept cu toți a fost D. G. Kiriac până'n clipa din urmă. De aceea tuturor și celor care l-au înțeles, și celor care nu l-au putut înțelege, le-a rămas apropiat.

A pătruns în ceruri, condus de ingeri. A rămas cu noi, petrecut de recunoștința noastră. A rămas într-o veșnicie apostol sufletului românesc, pentru care a murit. S'a sbatut, a suferit și-a izbândit.

Din cer, ingerul i-a strigat până la reînvierea de apoi... binecuvîntare! Pentru noi oamenii blagoslovită fie deapurarea muncă neobositului D. G. Kiriac, adormit abea de câteva zile în noaptea cu sfârșit mântuitor.

T e a t r u

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

LUMINIȚA; d-ra Ticu Arbiș

Interesant subiectul piesei de teatru „Luminița”.

Autoarea cu însușirile-i remarcabile literare, ar fi făcut un și mai interesant man cu acest subiect.

Ca realizare teatrală, „Luminița” e olesă în care acțiunea sau e prea domoată, sau stânjenită. Elementul descriptiv se desfășoară aproape liric. Personajile caută, d'alogurile nu se ciocnesc, ea îl determină acțiunea și să promoveze esturile. Totuș ce ținută literară în dialog; și ce impresionantă caracterizare a personajilor!

Dacă autoarea ar fi alcătuit toată piesa cu tâlcul, cu meșteșugul, cu înțelegera, — nu risc spunând — aproape matematică a raporturilor dintre personaje, a în actul al doilea, piesa ar fi fost de igr alta. Ar fi fost teatrală.

Rareori însă am văzut într-o piesă de teatru, mai scurți definiți, mai intens caracterizați și mai sobru înfățișat un personaj, ca scriitorul Șerban din piesa „Luminița”.

Naș ști să spun, în ce măsură a contribuit și talentatul actor Calboreanu laizarea personajului Șerban, care ră-

li spune Șerban, când a simțit că Vania, iubit de Luminița, e gata să fie prins în mrejele pătimășei Suza.

Suza se lămurește față de Luminița.

După cât și după cum a trăit, e prea târziu să-și mai înțeleagă rostul de mamă.

Sufletul de copil al Luminiței se înbușă în atmosfera aceasta, — Luminița se împușcă.

Acesta-i subiectul.

Nu-i simplu de loc. E adevărat, că nu se desăpână aparent intrigă între personaje. De aci, dificultatea desfășurării pe scenă a acțiunii. Fiecare personaj e o parte.

Șerban nu îngăduie femeii sale, care și-a părăsit copilul să spună copilului că-i e mamă. Ca mamă e moartă. A îngăduit însă femeii, — aceleași femei, care l-a părăsit — să-i vie în casă, fiindcă de-atunci i-a rămas în suflet un gol. De aceea, a chemat-o. Dar suferința lui de atunci, jicnirea lui, mândria lui se deslănțuie, irump când arată Luminiței, că Suza, fugara, aventuriera, imorala, care vrea să ia iubitul fetei ei, e mama Luminiței. Ce prăvălire de răzburare mai mare vrei, ce cascadă de dispreț mai crâncen în partea tatălui, care voise să-și crească fata, ferită de rușinea și scutită de necazul, că mama a preferat aventura, în focul dragostei de copil.

Suza face parte din familia acelor femei, pe care nici sentimentul materilor nu le domolește, nici iertarea pe jumătate nu le face mai bune; nici vârsta nu le astămpără. Spun iertarea pe jumătate,

fiindcă Șerban n'a reprimat-o în casă, ce mamă a fetei lor.

În literatura dramatică, sunt numeroase femeile acestea, prezentate de autori, potrivit docilității de a copia originalul din viața de toate zilele, sau încadrate unei anume concepții filosofice, — m'as gândi la Ibsen.

Dar din moment ce autorii le-au pus pe scenă, sau le-au dat un extract de stare civilă, atunci trebuie să cercetăm, cine sunt.

Suza e din familia femeilor stăpânite de patimi, și patima individualizează, patima duce pe îns la periferia socială, și ea atare și a moralității. Patima-i statornică. Răgazurile de odihnă sau de întremare le răzbură apoi cu barbă nesocotită.

Interpreții au fost în roluri.

Despre d. Calboreanu toate cuvintele bune.

D-na Maria Filotti cu imensele d-sale puteri de a înfățișa suflute de femei, cât mai variate, a creiat și de astă dată-nu un rol, ci un tip social.

Înfiorarea misterioasă a femeii pătimase, violența sincerității, înfruntarea aproape suverană a imputării le-a înfățișat impresionant d-na Maria Filotti.

D-na Puia Ionescu s'a silit să fie o fetiță de 16 ani, desigur simpatică.

Iar d. Valentinianu în rolul greu al lui Vania, — minat de neholărire și de gândul la credința-i nenorocită — a fost un Vania.

B. CECRŌPIDE



năne ea într-o galerie de personajei fi-rești, întregi definite prin ele înseși.

Cred însă că artistul n'ar fi putut să sintetizeze caracterizările, dacă autoarea nu i le-ar fi pus la îndemână.

În piesă sunt 4 personaje.

Scriitorul Șerban, tatăl Luminiței.

Suza, soția lui Șerban și mama Luminiței. Suza a plecat de-acasă, când fetița avea un an.

Luminița de 16 ani, e înștiințată că mama ei a murit. Ea a crescut în tovarășia lui Vania, pe care-l iubește.

Vania — băiatul unui țăran, care a murit alcoolic, — a fost ajutat de Șerban să învețe.

Vania e frământat de credința sa și-i melancolic, desigur tot din cauza aceasta. Nu poate să supere pe Luminița, dar nici nu poate să reziste ispitelor Suzei, căreia după 15 ani i s'a îngăduit să vie acasă.

Șerban nu-i dă voie să spună Luminiței, că-i e mamă, ci soră a mamei ei.

Mai târziu însă Luminița află, cine-i Suza.



MARIA VENTURA

SPECTACOLELE MARIA VENTURA

Au început la Teatrul Național repetițiile în vederea spectacolelor Maria

Ventura. Peste câteva zile va sosi în capitală și marea actriță. După cum se știe va juca în piesele: Fedra, Lorenzaccio, Meșterul Manole de Oct. Goga și Pavilionul Umbrelor de Gib. Mihăescu.

Înainte de aceste spectacole nu va mai fi la Teatrul Național decât o singură premieră: «Iuliu Cezar» de Em. Coradini.



OCTAVIAN GOGA

DELEGAȚIA ROMANEASCĂ LA OSLO

Se știe, în cursul luni Martie vor avea loc la Oslo mari serbări pentru comemorarea centenarului nașterii marelui dramaturg Ibsen.

România va participa la aceste festivități printr-o delegație compusă din d-nii Corneliu Moldovanu, director general al teatrelor, Liviu Rebreanu, președintele Societății Scriitorilor, Ar. Demetriad, președintele Sindicatului artiștilor și printr-un delegat al Ministerului de Arte.

NOUII SOCIETARI



D-I N. Bălățeanu

așa și așa...

prieteniile ilustre

E desigur inofensivă indeletnicirea unui tânăr și simpatic confrate, de a scrie articole de încurajare, în revistele românești, pentru marii scriitori din apus, apostrofându-i cu familiaritate și alecțiune: „prietenu meu Roman Gomez dela Serna” sau „Bravo Cocteau dă-i înainte că-mi plăci”. Datează de altfel de câțiva ani de zile. Faptul că marii scriitori străini nu răspund și ei: merci, merți amice Dianu sau nici nu publică în Nouvelles Littéraires articole intitulate: „prietenu meu Dianu” e datorit faptului probabil că nu citesc articolele poetului bucureștean.

Sunt unii cititori care iau, însă în serios asemenea libertăți de politețe și urmările sunt savuroase. Acum un an un tânăr student, căruia i-l arată cineva într-o librărie pe André Gide, acostă pe marele scriitor și îl întreabă cu căldoare:

— Sunteți bun să-mi spuneți unde sînt prietenii d-voastră d. Fundoianu?

— !?

— D. Fundoianu, scriitorul?

— !?!?

Pasă-mi-te, tânărul, cititorul citise articolele d-lui Fundoianu, publicate în București, în care autorul Pretextelor, era îndemnat cu familiaritate: „Du-te la Orteș, Gide!” Sau altele: „Prietenu meu Francis James”. Și socotea că odăse ajuns la Paris, d. Fundoianu...

se poate sau nu se poate?

În prima zi a Crăciunului simpaticul profesor univeritar Conu Costică Dișescu, care alături de celebritatea obținută la bară și catedră, păstrează și în trezine chiar pe aceea de cea mai distrată ființă sublinară, reunise o numeroasă falangă de prieteni în jurul mesei cu tradiționalii cartaboși.

În clipa în care tocmai invitații își ocupau locurile în sala de mâncare separată de câteva saloane mari — detaliul își are însemnătatea lui — de intrare, soneria sbârâni scurt. Un domn foarte corect îmbrăcat, ceru leciorului aiurit să vadă pe domnul profesor.

— Imposibil, d-l e tocmai la masă.

— Treceți scrisoarea asta: voi fi primit imediat.

Deja cu expresia indetul de pronunțată a mirării, conul Costică avu un aer cu adevărat comic după ce deschise scrisoarea.

Conținutul ei era:

„Se poate sau nu se poate? Eu cred că se poate...”

Scrisoarea circula vre-o 10 minute în jurul mesei.

Leciorul aștepta respectos în spatele lui conu Costică tot mai aiurit, care se decise să vadă cine e ciudatul personaj cu aștepta în vestibul.

Dar el dispăruse și împreună cu el toate blâmurile invitațiilor.

Conul Costică se întoarse în sufragane și oprindu-se în prag cu mâinile în solduri, isbucni furios.

— S'a putut, s'a putut!!

VIAȚA POETILOR ÎN CARTIERUL LATIN

Desigur, nu „de Montmartre au quartier e cea mai bună carte a portului romancierului și eseaistului Francis Carco. Dar, poate că nici una din cărțile lui nu e străbătută de mai multă sinceritate, de mai nefudoiș adevăr și de mai caldă umanitate ca acest roman de viață trăită. Amintirile lui Carco, sunt cel mai veridic document al vieții sbuciumate din Montmartre și Cartierul Latin, viața artiștilor intrați în lupta dificilă și amară pentru glorie. Cartea lui Francis Carco nu poate fi asemuită a celor foarte multe romane cu subiecte din viața bohemei, cum ar fi de pildă faimoasa operă a aceluși trist Murger. Ceeace deosebește amintirile lui Carco de celelalte romane, e faptul simplu că nimic în aceste amintiri nu aparține fanteziei scriitorului, nimic nu este închipuit, totul fiind un dramatic reportaj, foarte superior, elaborat de un scriitor străns legat el însuși de faptele pe care le povestește.

Unillo. Max Jacob, Picasso, Mac Orlean, Benoit, Roland Dorgelès, Tristan Dereme, Apollinaire, și foarte mulți alții sunt eroii acestor amintiri.

Un amănunt: Printre cei cari luau parte la această frământare nu lipsește un român, ziaristul Clarnet.

MAX IACOB NU ERA SFANTUL DE ASTAZI...

Nu, Max Jacob nu era încă omul sfânt al mănăstirii Saint-Benoist-sur-Loire. Dacă ne atrăgea totuși câteodată la Sacré-Coeur în capela Fecioarei, unde în genunchia, își făcea cruce și cădea în extaz, aceasta nu se întâmpla decât după orgii, dimineața.

Din pricina asta scandalurile nu mai conțineau și prietenul său, poetul Edouard Gazonon care era omul cel mai cu viincios din lume, nu știa unde să se ascundă de furia vecinilor. Cu toată admirația ce-o avea pentru Max, poetul Gazonon sfârși prin a-l lăsa. Nu înceta însă prin baturile ce frecuenta, să spună tirurilor fete, cari îl luau drept un garaghiș, complimente de felul ăsta:

— „Nu e nici o oră, domnișoarelor, de când, împreună cu Max Jacob, am cerut Sfintei Fecioare d-la Notre-Dame, să vâzheze asupra nopților voastre...”

PIERRE MAC ORLAN ERA PICTOR PE-ATUNCI...

El debută în pictură pe la 1900, la Galerie Sagot, dar spre fericirea admiratorilor romancierului ac Orlean de astăzi, expoziția trecu neobservată. Pentru dânsul, Montmartre nu era decât un colț al lumii largi, unde revenea, între două adreții ratate, să găsească ceva bani.

Rămânea în cartier o săptămână, apoi trecea în nestatornică îl împingea din nou în căutarea vre-unei aventuri posibile și își încerca norocul la Florența, unde locui doi ani, la Bruges, la Anvers, la Amsterdam. În tot timpul acesta, el se apucă de toate meseriile, începând cu funcția de corector la o tipografie din Roneu până la aceea de păzitor al unei vile, în străinătate.

Amicii săi pe-atunci, erau Apollinaire, Salmon Max Jacob și Roland Dorgelès care purta părul lung, căzut pe obrazi, lui romantic, de cel mai frumos efect.

POETUL ȘI FATA DE STRADA...

Era o fată brună, din cele mai ușurate ce și fuma țigări luxoase cu carton aurit. Departe de-ași ține cu stricteteț „tariful”, accepta să și se dea pe orică de puțină bană la închiderea localului. Ori ideea de a beneficia de o astfel de reducere, nu-mi veni ceeace făcu fată să mi vorbească într-o seară, explicându-mi o dor picioarele. Imi ceru trei franci. După ce îi dădai banii, uită să mai schiopăteze ca înainte și se îndreptă cu picioare voinice către o brutărie unde femeile de acest fel petreceau toată noaptea. Această lecție mi-a fost foarte folositoare și m'a instruit mai mult a supra acestor fete, decât o lungă viață cu ele, căci a doua zi, cei trei franci mi-au lipsit... Pe vremea aceea, mâncam o zi întreagă cu suma asta mică, b puteam chiar fuma și bea...

PAINEA POETULUI

N'aveam unde dormi... Frig. Tremulam. Urechile îmi sbârânaia dureros iar cei pe cari îi întâlneam se opreau apoi întorceau capul, privindu-mă, pe străzile negre, ca prin lungi coridoari mă îndreptam spre Sena. Un vag înăstinct mă atrăgea către Hale...

Ce noapte!

Clatinându-mă ca o haimana, încocoș și încolo, stupid, cu capul greu și gol, căzui pe o bancă în bulevardul Sevastopol.

Priveam fără să mai pot vedea și ascultam fără să mai pot auzi — când femeie destul de brucută se apropie, așezându-se pe bancă lângă mine. Ce vroia ea? Cuvintele ei nu aveau nici un înțeles pentru mine.

— Însfârșit vrei? Da? Hăde... Ce ai? Nuți face plăcere să mergi cu mine?

Cum ea continuă să buziste, strigai:

— Nu vezi că mi-e foame?

Cum?

— Oh, lasă-mă în pace!

Femeia se apropie de mine și conștinzându-se că n'avea nimic, plecă tăcută și reveni două minute mai târziu cu o bucată mare de pâine caldă și isbucni pe care o lăsa, fără a mai spune vreun cuvânt, pe bancă...

CUM A MURIT MODIGLIANI

Kisling mi-a povestit cum amanta lui Modigliani nu mai vroia să se despartă de trupul bărbatului ei.

Au luat parte la înmormântare, în afară de prietenii, inermantii de tablouri, fetele cartierului dintre care unele îi serviseră ca model, și lume străină — oameni umili. Cu Modigliani, al tîmul behem al unei generații, unul din aceia ce nu și-au menajat viața — și stîns.

ȘI UN ROMAN...

„Și Clarnet, un Român, depunea nobile eforturi pentru a interesa legăturile sale la eforturile noastre sterile...”

Literara

O seamă de cuvinte

Berlioz întins pe patul de moarte, spuse prietenilor ce-l înconjurau, surâzând cu resemnare:

„Însfârșit, acum se va cânta și muzica mea”.

O doamnă trecută de 50 de ani, care nu renunțase încă de a fi cochetă, întrebă într-o zi, lingușitoare, pe Monsieiorul de Cabrières:

„Monsieiorule, îmi perfițezi o întrebare?”

„Sigur, doamnă”.

„Mulți îmi spun că cu toată vârsta înaintată, totuși am rămas frumoasă. Ce să le răspund? E oare păcat dacă ascult complimentele lor?”

Monsieiorul de Cabrières, care nu putea suferi bătrânele cochete, răspunse cu un aer naiv:

„Păcat? sigur, doamnă, căci nu trebuie să incurajezi minciuna”.

Arthur Schnitzler, celebrul dramaturg și novelist austriac e acela care a început în literatură pe „fetița dulce” vieneză, sglobie, sentimentală, dragă, lașă, eroină a dragostelor „fără scene mari, fără primejdii, fără complicații, uni tragice, fără început dificil și sfârșit chinător, în cari surzând primești întâia sărutare și te desparti cu foarte lină duioșie”.

De curând, un gazetar vienez întrebă pe Schnitzler:

— „Maestre, ce-a devenit fetița dulce după război? S'ar părea că a dispărut”.

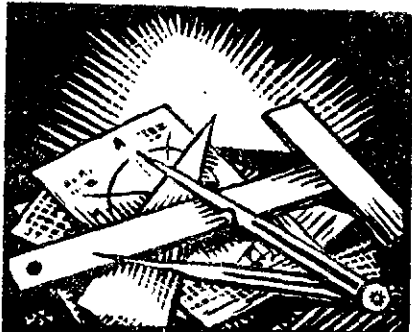
— „Dragul meu, răspunse Schnitzler cu surâs adumbrit de o privire nestârșit de melancolică, două posibilități sunt: Sau a murit de foame în timpul catastrofei, sau poartă ciorapi de mătase”.

Francisc al doilea, împărat al Austriei, supranumit „cel bun”, era în realitate un tiran absolutist care nu vroia să dea nici cea mai mică libertate, nici cele mai elementare drepturi cetățenești popoarelor de sub stăpânirea sa.

Odată, nesimțindu-se bine, chemă pe medicul său de casă să-l caute. După examinare, medicul spune împăratului:

— „Majestate, aveți o constituție excelentă”.

— „Ce constituție, urlă Francisc II. în culmea furiei, stare trupească, nu constituție!”.



b a z a r

22 DE RANIȚI PENTRU O PERECHE DE PICIOARE DE FATA

În cartierul de răsărit al Londrei, Bethnal Green, s'a întâmplat de curând un accident neobișnuit. Înaintea vitrinei unui magazin de confecțiuni, se strânsese o mare mulțime de oameni pentru a admira o reclamă cu totul originală. Dindăria unui paravan de culoare închisă, înălțat în vitrină, eșeau picioarele unei fete tinere, în ciorapi de mătase, executând pași de charleston. La un moment dat trecu un autobus. O bruscă invălmășeală se produse, și cei ce se aflau în fața, lipiți de geamul vitrinei, fură împinși prin geamul care se făcu țandări înăuntrul vitrinei. 22 de persoane se aleseră cu răni mai mult sau mai puțin grave.

UN CALAREȚ SIGUR DE CALUL LUI



DOCUMENTE SUFLETEȘTI

Iată un fapt divers cu adevărat instructiv:

În ziua de 7 Ianuarie curent, d-na Gauthier-Roesler și fiica sa, dansatoare la operă, au uitat pe o bancă dela Palatul de justiție, o poșetă conținând 700.000 franci în titluri, 150 franci în monedă și diverse accesorii de toaletă. Poșeta a fost găsită de către un bucătar, Clement Boré, care a doua zi a adus-o proprietarelor: cele 700.000 de franci în titluri se găseau împreună cu accesoriiile de toaletă. Dar cei 150 franci în monedă lipseau. Atunci dansatoarea și d-na. mama ei reclamară pe bucătarul care acum se află la închisoare.

caricatura zilei

MOTIV SERIOS



— Jean, ce-i asta? Știam că nu-ți place sunca, și ți-ai umplut Iarfuria de trei ori?

— Toemai d'ia! Ca să se sfârșească.
(Dimanche illustr.)

LA JURĂȚI



PREȘEDINTELE: Și de ce ai asacinat?
ACUZATUL: Ca să nu mai pot deveni jurat. Am oroare de răspundere.

(Le Journal)

SUBTILITATE



— Vezi d-ta? Astăzi cu inteligența și cinstea nu mai poți răsbate.

— Da? Și d-ta cum ai făcut?

(Berliner Illustrierte Zeitung)

Carti redate în extrase

JOHN PIERPONT MORGAN

MORUS: CARIERA UNUI MILIARDAR



John Pierpont Morgan apare în gazetele humoristice ca o nouă Jeana d'Arc îmbrăcată în zale de aur care vine înotând peste ocean și mântuie Franța. În 8 zile mântuirea s'a produs.

Marele american a făcut Băncii Franței un credit de 100 milioane dolari.

Și apoi nici nu mai erau necesari. Morgan a lăsat să se știe în lume că ocrotește valuta franceză și cumpără francii Atât era de ajuns.

Dar cine este acest făcător de minuni? Gazetele îl arată ca pe un tip foarte bine hrănit, arătos, cu zilindru impecabil, fără ochelari, fără bonboane de cauciuc, cu pantaloni pe o dungă ireproșabilă. Cu totul altfel decât sunt prezențați ceilalți americani pe scenele revistelor de vară.

Nimic din snobismul îmbogățiților de război sau aere de parvenit. Nu, ci un Grand-seigneur perfect, un patrician modern, înalta noblețe a banului.

Milionar în a treia generație. Ce vrei mai mult? Are chiar în urmă un arbore genealogic familiar care merge până la obscurele începuturi ale Americii.

Străbunicul a emigrat din Anglia în America, s'a stabilit ca agricultor și hangiu făcându-și o mică avere. Bunicul a mîncat-o și a adus-o la oraș negustorului și bancherului care se simte la el acasă la Londra ca și la New-York.

Iar părintele, fu deja acel John Pierpont Morgan de care toată lumea vorbea cu spaimă și admirație.

Micul „Pip” născut la 1837, April 17, la Hariford, între New-York și Boston, crește într-o foarte înstărită familie de agricultori. Vizitează școala orașului său. La 12 ani vine la Boston ca să intre în liceul englez. Invață prost, e un școlar rău crescut. Nu arată nici urmă din geniul care dormita în el. Familia se îngrijorează, „Pip” e și de o constituție fizică șubredă. Tatăl său face pentru el

Capitala Franței era în mare fierbere în 1924. Se aflase că John Pierpont Morgan-Junior vine din America să salveze francul francez, care ajunge în puține săptămâni într-o adevărată degradingoladă. Un împrumut fu îndevăruit acordat Franței. Dăm aci principalele lovituri și afaceri mari ale stui Pierpont Morgan de care se leagă în America afacerile vapour dramului de fer și evoluția bancară a ultimelor 50 de ani dinaintea războiului. Este povestea veridică a unui autentic magnat al banului și al jocului de bursă, care poate duce la prăbușire sau la înflăcărare a unui întreg popor.

ceace poate face un milionar: îl trimete în insulele Azore, după aceea în Elveția.

Mis Julia Pierpont, cvlavioasa soție a bancherului n'are de ce să se teamă că fiul ei parcurge 5000 de kilometri și se duce să se stabilească student la Universitatea din Göttingen. Göttingen e în Hanovra, iar Hanovra și Anglia sunt înrudite prin regii lor, prin Casa regală. Și apoi Göttingen este cea mai vestită universitate a Germaniei.

Cine studiază matematicile la Göttingen, trebuie neapărat să devie om mare al Boston.

În 1858, la 21 de ani John Pierpont vine acasă. Tatăl lui, care vrea să-l experimenteze, îl instalează în filiala cea nouă a firmei „Pachory & Co.” la New-York. Dar probabil că studiile europene n'au prea prăt tânărului american, precum a dorit bătrânul.

Afacerile îi merg prost. Mai puțin încă se pricepe în matematici. Banca începătoare nu progresează deloc în mâinile tânărului Morgan.

Tatăl îl instalează la o societate de asigurare. Acolo va trebui să-și perfecționeze cunoștințele matematice.

Nici aici însă nu merge, mai zdravăn.

ZEIȚA RARA A AMORULUI

Pe atunci încă nu era europeanul experimentat de mai târziu.

Intr'un voiaj la Paris trăește o aventură puțin obișnuită. Se înamorează de o fată ofticoasă și se căsătorește cu ea. După câteva luni însă, fata moare și el se înapoiază la New-York. Acum se cumințește. S'a isprăvit cu Europa și cu romantismul. O viață americană, austeră și aspră intervine. Să facem bani mulți, afaceri.

Se căsătorește pentru a doua oară cu fata unui judecător foarte bine văzut la New-York.

Îi mai lipsea acum vlăganului de 52 de ani numai un singur lucru: Contribuția lui personală, marea lovitură.

DRUM DE FIER

Vremea succeselor întreprinzătorilor temerari și talentați n'a fost niciodată mai prielnică. Prin Europa ca și prin America trece o febră de construcții. Drumul de fer e la începutul revoluționarei lumi.

Cine construiește drumuri de fer creează la posibilități industriale nemăsurabile.

Cei mai îndrăzneți în aceste afaceri sunt marii întreprinzători Jay Gould și Jim Fisk. După ce au atras o groază de societăți în mâinile lor, fac așa fel ca acapareze și trenul Albany-Susquehanna care se ocupa cu transportul cărbuni „Ruhr-ului” american, — Pensilvania.

Încep să lucreze. Președintele trezoreriei Albany-Susquehanna prinde de veste și adresează băncii Morgan. Tânărul Morgan preluă pentru prima oară afacerea unui drum de fer. Își procură un pachet de acțiuni al afacerii spre a arăta căvârșitor, Gould nu se lăsa a el, pușe mâna și el pe un mai mare număr de acțiuni. Se iscă proces. Când Gould observă că are de luptat cu adversar forte, și foarte solid înfipt averea tatălui său, căzu la învoială cu Principial. Morgan câștigase. Reușea mai târziu să cumpere întreg stocul de acțiuni, el preschimbe afacerea într'un nouă pe care o duse la înflorire formidabilă din nimicul cu care o cumpărase.

CRIZA

Criza formidabilă a anului 1870. 425 societăți de cale ferată cu un capital de 10 milioane mărci sunt în derută.

Obligații și acțiuni ale drumului de fer stau mi și mi pe birourile pieței New-York și londoneze fără ca să se găsească cumpărători.

Banca Drexel, Morgan & Co. e solicitată să dea ajutor.

Înainte însă de a-și da concursul, cercetează amănunțit posibilitățile și preferențele fiecărei societăți și acordă foarte puțin grația și harul ajutorului ei bănesc. Acțiunile asocțiilor de exploatare a căilor ferate se îngămădesc la Banca Morgan.

Și astfel, dela sine, Banca devine un fel de control al industriilor drumului de fer și se ivește împrejurarea pentru înființarea unui mare trust.

Morgan însă nu e atotputnic. Are curenți mari și tari și foarte ericuloși a Vanderbil și Hariman.

DOBORAREA CONCURRENTEI

Asociația „Philadelphia-Reading duce la perfecțiune compania cărbunelui. Reușește a acapara jumătate din aurăciul Pensylvaniei și posedă astfel cheia sub-solului țării.

Se ivese însă complicații: Un pachet mare de acțiuni îl posedă Vanderbilt, partea mai numeroasă însă o posedă un grup de financiari mai mici din Philadelphia.

Atunci pășese în arenă John Pierpont Morgan.

Se întovărășește cu Vanderbilt, concurrentul lui cel mai mare. Împreună cu el caută a discredita asociația „Philadelphia-Reading”. Lansează știri despre proasta ei stare, putrezimea capitalului, datorii mari, situația cărbunelui grea. Reușește. Aduce societatea în situație de-a trebui să facă un împrumut pe piață.

Întâmpină ușile închise ale finanței. Cursul acțiunilor scade la bursa. Acționarii pretind înapoierea banilor.

În acest moment, când cursul acțiunilor era cel mai scăzut, Morgan și Vanderbilt cumpără o mare parte din acțiunile băncii, astfel își ajunge scopul și își asigură preponderența asupra afacerii.

Urmează o urcare a prețului cărbunelui de 150 dolari de tonă ceea ce asigură lui Morgan și celorlalți magnati un considerabil câștig anual.

Ca să mărească și mai mult producția cărbunelui, Morgan înscenează o criză a producției. Asta mărește cererea și prețul. Industria cărbunelui ajunge la înalțime.

MAREA LUPTA INTRE REGI

Lupta între acești doi regi ai drumului de fer se dă însă în altă parte.

James d'Hille, aparținând de grupa lui Morgan, face încă din 1900 așa fel ca linia ferată Great-Northern și cei 2500 kilometri ai lui Northern Pacific-Railroad să vie sub controlul său.

Vroia să mai acapareze prin cumpărare și linia Chicago-Burlington, care sta între ele.

Hariman nu se lasă însă intimidat. Cu el laolaltă luptă Banca Kuhn, Lob & Co., concurentul cel mai mare a lui Morgan în Wallstreet. Și ca ultim ocrător a lui Hariman și concurent a lui Morgan stă Standard Oil Company a lui Rockefeller, cea mai mare industrie a lumii.

Fu deci unul din cele mai gigantice și mai dramatice lupte ale istoriei capitalismului modern.

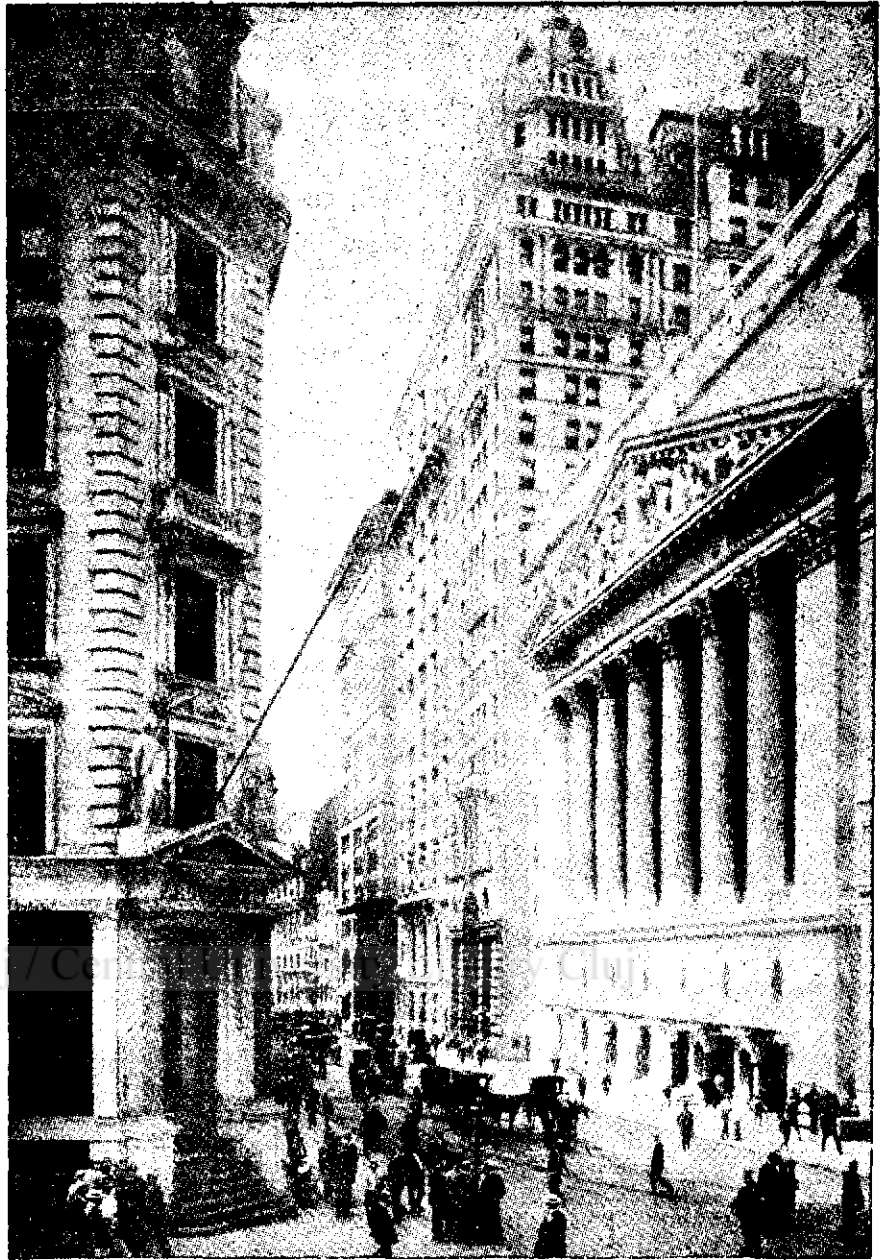
Atacul lui Hariman începu prin cumpărarea prin mijlocitori a acțiunilor lui Northern Pacific, plutitoare pe piața liberă.

Hill, un practician vechi al speculațiilor acțiunilor drumului de fer observă manevra. Cu Morgan dădu contraatac.

Când piața americană fu pusă la adăpost de surprize, Morgan trimise genți și în Europa spre a aduna de acolo toate acțiunile lui Northern Pacific.

Prin această luptă împrejurul majorității, cursul acțiunilor se urcă dela 500 la 1000 procente în sus, câtă vreme cu câteva luni înainte nu costau nici a 20-a parte.

Urmă o zăpăceală mare la bursă. Speculanții ai acțiunilor căutară cu orice preț să pună mâna pe cât mi multe acțiuni. Acțiunile însă nu se găseau deloc pe piață. Astfel că în Mai 1901 fu un crab formidabil la bursa din New-York.



CELEBRA WALLSTREET, LA NEW-YORK CITY CU BANCA MORGAN

După catastrofa urmă o adunare a celor două părți concurente. Cărțile pe față! Atunci se descoperi că fiecare concurent avea părți egale de acțiuni. Nu rămânea decât împăcarea și unirea.

Adversarii înverșunați de ieri cari nu-și cruțaseră nici o armă ieri, întemează astăzi a nouă asociație Northern Securities Company, cu un capital de 400 milioane dolari.

Dacă nu-i reușește lui John Pierpont Morgan să dejie monopolul căilor ferate americane, posedă totuși 120.000 kilometri linie ferată sub controlul său efectiv, sub înalta sa comandă stăteau deci înainte de război a treia parte din căile ferate ale Statelor-Unite.

CUMPARAREA TRUSTULUI OTELULUI

La 64 de ani, Morgan tronează peste industria cărbunelui și a căilor ferate.

De astă-dată cumpără extraordinarul trust al oțelului american, cel mai mare din lume dela Andrew Carnegie.

Contrar tuturor celorlalte victorii ale lui Morgan, aceasta se întâmplă sub zo-

die înțelegerii și a prieteniei.

Vânzarea se făcu pe prețul de 447 milioane dolari.

Cauza pentru care Carnegie, creatorul trustului oțelului s'a hotărât să înstrăineze munca și gospodăria întregii sale vieți este greu de fixat.

Carnegie spune în „Memoriile sale pătrunse de o adâncă morală — numai puține cuvinte:

După ce cartea mea „Evangelia bogăției” a apărut, a trebuit să realizez în practică morala enunțată acolo: în timp ce am încelat să mă mai îmbogățesc, am purces a căuta mijlocul de a împărți în mod înțelept banii.

Astfel vându el opera întregii sale vieți „în preț de cost.

Afacerea aducea pe acea vreme un câștig de 70 milioane dolari anual.

Adevărul adevărat este că Carnegie se simțea oboșit de lupte și de afaceri. Era numai cu 2 ani mai bătrân ca Morgan, dar nu se bucurase de o tinerețe de fiu de mare milionar.

Începutul și l'a făcut ca ucenic de fabrică și ca comisionar.

O viață de speculațiuni în stil mare, întărâtată de conflicte acute cu lucră-

torii, îl obosise.
Era uzat.

ATACUL LA VAPOARE

În același an al cumpărării trustului de oțel, Morgan începu o acțiune care usează într-adevăr culmea genului său.

Dacă până atunci geniul său se exercitase numai asupra Americii, acum îl întinde și asupra Europei.

Începu lupta. Pentru 10 milioane dolari fu cumpărată linia engleză „Leyland Line”. După aceea veni „Atlantic transport Compani”, apoi „White Star Line”, „Dominion Line”. Pătrunderea în frontul englez fusese deci pe o mare întindere.

În decurs a numai un an, Morgan posesă o flotă de 450.000 tone și în cursul anului viitor ea creștea la 153 vapoare cu un tonaj de 922.000.

Cu asențimentul Kaizerului, Asociațiile „Hamburg-America Line” și „Der Vordderische Lloyd”, încheiară cu Morgan un contract în care cele două campanii se întovărășesc cu Morgan.

Planul lui Morgan de a crea un Atlantic-Trust eșuă din pricina concurenței Angliei.

Cu ajutorul statului englez luă ființă cea mai puternică companie englezească: „Cunard Line”. Ea începu luptă cu ajutorul marilor credite ale statului, elând două dămpfere a 32.000 tone fiecare, cari întreprind în mărime și viteza vapoarele „trustului Morgan”: „Lusitania” și „Mauritania”, compania „Cunard Line” îi pricinui mari pagube lui Morgan. Ceeace făcu ca să se despartă de Morgan și Companiile germane: Hapag și Lloyd și nu cu câștig pentru Morgan.

DICTATORUL BANCAR

La viața lui Morgan au luat parte activă și actele temerare:

În ultimii ani acaparea prin corupție a câtorva societăți de asigurare.

Fundamentul averii lui Morgan rămâne însă banca. De aci și-a aruncat stăpânirea asupra industriei și în toate afacerile făcute. Rutina și încrederea piețelor internaționale de cari se bucura Morgan încă dela emisiunea obligațiilor de drum de fier, arătau pe marele bancher de stat.

Imprejurarea de a se arăta ca primul bancher al Statelor-Unite se ivi în 1890.

Era într-un moment de mare criză a datoriei Americii către Europa. Calamitatea finanței și valutei americane se întâmplă în 1895. Atunci Morgan îi oferii președintelui Statelor-Unite ajutorul său. Vroia să facă un mare împrumut în străinătate. Parlamentul ezită. Ezită și Cleveland.

Statul vroia să se ajute fără noui împrumuturi în străinătate.

Soarta Americii e în mâinile lui Morgan, care o salvează.

Face o emisiune a împrumutului din străinătate în valoare de 62 milioane dolari.

Împrumutul e subscris în prima zi tot, 20 de minute după ce fusese lansat.

Prin aceasta, aureolă de bancher național a lui Morgan este consolidată.

Patru ani numai după acest împrumut al Americii în Europa, Morgan realizează pentru prima oară în istoria Americii, un împrumut european în America.

Deși Morgan a sprijinit candidatura lui Roosevelt, cheltuind 150.000 dolari în campania de alegeri din 1904, Roosevelt, în lupta contra magnaților trusturilor,

nu ezita să-l citeze și pe Morgan în fața unei comisii de cercetare, care îl învinovățește pe Morgan a fi unul din principalii conducători ai unui atotcuprinzător: „Trust al Banului”, Acaparator!

MORGAN TREBUE SA SE JUSTIFICE

Foarte calm, cu foarte mare liniște, bătrânul de 75 ani apără în fața comisiei de anchetă.

Răspunse jovial la toate întrebările puse.

Recunoscă că Banca I. P. Morgan & Co., singură controlează aproape 59 mari întreprinderi cu o putere și un capital de 10 miliarde dolari.

Deasemeni că exercita controlul său asupra altor 3—4 bănci mari, supravegându-le cele 200 afaceri și întreprinderi ale celor bănci. Toate ridicându-se la un capital fantastic de 50 miliarde dolari.

Nu vede însă nimic dubios sau fictiv în toate acestea.

Nu avea pentru ce.

La cercetările în privința cumpărării grupului de capitaliști, Ryan Hauman, cari posedau afacerea de asigurări „Equitable”, el răspunse:

Intrebare: Va oferii d. vran acțiunile sale.

Răspuns: Nu. Am căutat eu să-l fac să mi le vândă.

Intrebare: L-ați lămurit de ce dorii să le aveți?

Răspuns: Nu, i-am spus că socot necesar a avea acțiunile.

Intrebare: V'a spus dânsul că ar vrea să le vândă?

Răspuns: Nu, dar le a vândut totuși.

Intrebare: Ce v'a răspuns când i-ați răspuns că dorii să cumpărați acțiunile?

Răspuns: A ezitat la început dar apoi le-a vândut.

CONTRA POKERULUI

Acest puternic Morgan nu găsea destule cuvinte să condamnă jocurile de bursă și poeziile de noroc.

„Pokerul” zicea el odată, e un joc rău, fiindcă pleacă dela o minciună și deșteaptă în tinerețea noastră ideea că înșelăciunea și bluff-urile sunt necesare spre a parveni în afaceri ca și în joc.

Din cauza acestor considerațiuni, Morgan a trecut multă vreme drept un asceț cu apucături de călugăr, care din zori până în seară șade în biroul lui și mănăiește măestru misterioasele fire ale gospodăriei universale.

Văna cu pasiune: golful îl jucă până la adânci bătrânețe și iubea, mai ales pescuitul.

Posedea o vastă bibliotecă.

A colecționat îndărătnic multe manuscrise egiptiene și copte, tipărituri care din Dante, emailuri scumpe bizantine, vechi lucrături grecești, porțelanuri japoneze, Raffaele și Rembrandtzi; cei mai scumpi Fragonarzi și Gainsboronghs.

Colecțiile sale sunt estimate la 75 milioane de dolari.

Și ca colecționar a procedat negustorește. Și asta ne dă figura gâștelor și priceperii sale estetice.

Până la sfârșitul vieții sale, a lăsat cea mai mare parte a colecțiilor sale în Anglia ca să nu plătească enormele taxe de vamă la granița americană.

De câteva ori, a încercat și graficistăți către europeni.

Prima dată când, cumpărând pentru câteva mii de mărci — scrisoarea lui Luther către Carol al V-lea, a pus-o la dispoziția Kaizerului Wilhelm al II-lea

A urmat prompt chitanța: Ordinul Viteazului Roșu, clasa I-a.

A doua oară când, ca vechi student universității din Cöthugen i-a făcut mare donație.

A fost imediat numit doctor honoris causa.

Cu vârsta — creșea și susceptibilitatea lui. Era vădit afectat de câte ori pomenea de boala lui de piele cari umplea figura și nasul de aște bătăi.

Deasemeni îi erau antipatice cariunile din reviste și de pe scene de teatru.

Gârbov de bătrânețe, mai iubea trăsăturile și călătoriile lungi. Ital, Franța, Egipt.

În timpul unor astfel de călătorii, găsi moartea, la Roma, în 31 Mart 1913.

„A murit cel mai bogat om al Lumei strigără un ceas mai târziu toate gazele globului.

Laurea se obișnuise a vedea în Morgan pe miliardarul dolarilor.

Mare a fost deci mirarea când s'a flat după moartea lui că lășase numai 78 milioane de dolari asupra cărora erau grefate 9 milioane datorii.

Cu acest prilej s'a aflat că Morgan mai rămăsese firmei Dunlop dator și dolari pentru o pălărie nouă cumpărată.

Unii fură de părere că bilanțul averii sale ar fi arătat altă cifră dacă fise n'ar fi atât de sever în America.

JOHN PIERPONT JUNIOR

La moartea bătrânului Morgan, Morgan Junior avea deja 46 de ani și e de mult colaborator al băncei Morgan.

Revenindu-i puterea banului și secul dictaturii bancare, Morgan Junior astupă gura celor trei fiice cu câte 5 milioane de dolari, iar unii cumnatii un milion.

În timpul războiului mondial n'a fost nevoit, ca altă-dată tatăl său, să văd flinte uzate.

Inclinarea creșcă și interesul de faceri îl alăturară de Anglia și Franța.

Și poate că Germania nu i-ar fi demeritat atât de antipatică, dacă un tânăr nobil german nu ar fi avut ideea prost gust să încerce un atentat asupra „dușmanului germanilor”.

Atentatorul se sinucise în închisoare în 1915.

De aci Morgan deveni și mai activ colaborator al Antantei. Acordă împrumuturi Alianților. Deveni în scurt timp cel mai important furnizor al armatei Antantei.

Din cele 71 milioane rămase în 1914 dela bătrânul Morgan se făcură 333 milioane în 1916.

Războiul isprăvindându-se cu bine pentru Antanta, Morgan ca un creditor culmea nu pomeni nimic de datorii timp de 5 ani.

Apoi însă purcese, împreună cu financiarii americani să revendice datoriile.

Aliații de eri simțiră mâna apăsătoare a Americii asupra lor, iar Antanta pășă asupra Germaniei.

Haosul financiar fu iar o realitate. Numele lui John Pierpont Morgan propoziții mistice.

El scuipa cu desinvoltură asupra principalelor orașe europene.

Se spunea că a fost văzut ba aici, acolo.

Ori unde era așteptat, Bursa arăta steagul speranței.

Până ce veni ca mântuitor al fraților francezi în 1924.